

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Historiae Societatis Iesv Pars ...

Pars Qvarta Sive Everhardvs

Orlandini, Nicola

Antverpiae, 1661

Liber Octauus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14186

HISTORIÆ SOCIETATIS IESV PARTIS QVARTÆ

A.D. 1580.

Liber Octauus.

Soc. 4.

I
Collegij Illyrici
institutio.

EVENIMVS ad annum seculi octogesimum, Eterardo supremum, ac toti ferè Europæ funestum vel pestilenta, vel malo nihilo minus tetro, præter nomen. Hoc anno cùm Gregorio Summo Pontifici ex institutis Collegijs tanquam fidei propugnaculis animus augeretur; Maroni Cardinalis Illyrica Nationis patroni admonitu, Illyricum additum est. Merebatur id præsidium Gentis in fide constantia, & discrimina multa, grauiaque, quibus obfabantur. Quippe cùm vel in potestate Turcarum mediterraneus ille tractus sit, vel in proximo hostem habeat, itemque Schismaticos, & Hæreticos: ad hæc commercia cum Hebreis Orientalibus; periculum erat, ne commixti inter Gentes Catholici discent opera eorum. Iamque innalescet ignoratio diuinorum rerum: obsolescet diuinorum mysteriorum usuratio: quodque inde necesse est consequi, labebantur mores, & vitia exuberant: eo propiore exitio: quo minor præsto aderat Sacerdotum obstantium copia. Et huius disciplinam Collegij Pontifex Societati imposuit. Qui dum Provincialis Claudius Aquanua ab Euerardo ad onus deprecandum missus, enumerat quā multos de Societate tam alioqui pusilla, paucorum institutio adolescentium angustis inclusos parientes distineret non sine publici boni damno: exceptit: Nonne professionis vestre est quascunque terrarum oras, ac gentes adire, ut eas conuertatis ad Deum? Ea

2 Aquanua Pro-
vincialis pro E-
uerardo Ponti-
ficem rogat, ne
id Collegium
Societati tradat:

3 Pontificis ref-
ponsum.

4 Quare id Colle-
gium Laurei
positum.

5 Thomas Radius,
primus Illyrici
Collegij Re-
ctor.

6 Epidaurice
Missionis initia-
tur.

7 Ad Maronitas
missi Io. Bapt. ante proféquendis remissus. Vbi primum in Vrbem Ioannes Baptista reverentia, Elianus, & Io. statum rerum diligenter Cardinali Carafæ, summoque Pontifici renuntiari. Ante omnia populi bonitatem, & paratissimos ad omnem disciplinam, & oblo-
quium animos demonstrarat: tum difficultates, quibus maximè ab salutarium librorum, ab supellestilis sacra, ab doctorum hominum inopia conflectarentur exposuerat: quæque tot leuandis incommodis ex usu viderentur, addiderat. Nominatum de fingendis ære typis unde Chaldaicæ, Arabicæque lingue libri excuderentur: de accerendis Romam adolescentibus, qui religionem, ac literas in sancta Vrbe sub ora Christi Vicarij (velut nationibus alijs Gregorij pietate suppœ-

suppeditarat) condiscerent: de mittenda in Syriam sacri apparatus bona copia. Quæ; & id genus alia cùm libentissimè Pontifex audisset, probassetque, iamque auctoritate eius, & benignitate, tum industria, & studio Eliani ipsius, qui & libellos Arabicè verterat, & præfuerat imprimendis, comparata essent; matrum visum est repeti legationem. Ad ceteram liberalitatem adiecit Gregorius non mediocrem, ad solaria quoque tenuiorum, pecuniam. Diploma item con-
firmati Patriarchæ, & ad eundem plenæ potestatis insigne Pallium misit. Fidei talitas.
quoque profitenda formula perlata est Arabicè concepta, atque edita typis, in
quam cuncti animarum quous modo custodes iurarent. Multa etiam Patribus
ijdem Iulius Antonius Cardinalis Sanctæ Seuerinæ, quæ cum Iacobitarum,
Cophtorum, & Armenorum Patriarchis tentarent, agerentque mandauit.
Euerardus hæc maximè profecturos admonuit, ut à quo, quem in locum, &
quam ob rem mitterentur crebrò reputantes, darent operam, ne Christi Do-
mini Vicarij sanctæ menti, ac liberalitati decessent: neque operi præstantissimo,
torque miserè pereuntibus animis, ijs præsertim circa locis, quæ, cùm Dominus
IESVS CHRISTVS ipsarum causa tot olim cum laboribus peragravit; documen-
tum sunt, quæ ei sint caræ, quidque conandum sit hominibus, qui sacra eius ve-
stigia sequi se profiteantur. Eniterentur autem, ut idoneos se diuinæ gratiæ ad-
ministros redderent: primùm quidem innocentis, & irreprehensa vita exem-
plis, tum sinceræ caritatis significatione, erga omnes pietatis christianæ præfe-
rentes præcordia, ac purum studium eorum salutis: ad hæc pro captu populi
exponendo veritatem, & quicquid vel moris, vel consuetudinis alienum inue-
nient, renouando ad catholicam normam, ad eademque retinenda edoctis,
comiterque pellectis Pastoribus: memores tamen ubique prudentiæ, ac modi
essent: quia, ut languor ac mollitia nunquam copta percoquunt; ita calor, ac
zelus præferuidus sœpe opprimunt. Igitur ad alendam cœlesti fomite in sece er-
ga animas caritatem; lumenque à Patre luminum hauriendum, suæ conscientiæ
examina, stata meditationum tempora, ceteraque Ordinis religiosas actiones,
ac frequens cum sempiterna Maiestate commercium sedulò conservarent: mu-
tuò se auxilio, consilioque cum perfecta consensione adiuuantes. Res verò ci-
uiles nullo pacto attingerent, ne literis quidem, quas Romam, aut quopiam
darent: tantum contenti sancta modestia ciuilium Praefectorum gratiam, & pa-
trocrinum religionis negotio demereret. Hisce cum mandatis prosecti, diuino
ductu, tertio Kalendas Iulias Phænicie Tripolim sospites adueniuntur mira op-
portunitate, cùm vigesimo iam ferè die pestilentia constitisset. Hic obuiam ha-
bueret Episcopum Georgium à Patriarcha missum. Ad Monasterium inde Ca-
nubinum progreSSI gratulatione maxima cum festo omnium campanarum sonitu
excipiuntur. Patriarcham lecto morbus affixerat: qui ad eorum aspectum tol-
lens in cælum manus, & oculos, plenus lacrimarum, nullum faciebat finem
Gregorio Summo Pontifici, Cardinali Carafa, Deo denique grates agendi. Tum
verò gaudio exilire, cùm partem sacri instrumenti, quod Sanctissimus Pater
mittebat, apexit, Diplomata Apostolica, balsamum ad sacri Chrismatis confes-
sionem, sacrum Pallium, librorum Arabicè impressorum vim ingentem, pul-
cherrimis ad eam rem formis à Sanctissimo Domino comparatis, magnum sa-
crorum Calicum numerum, multa ad sacrum oleum habendum decora vascula,
Altarium frontalia octoginta, formas quoque ad fingendas hostias complures,
Rosaria, pias imagines, & alia id genus copiosissimè. Nec minor ceterorum
quæ Patriarchæ gratulatio extitit. Addidit alacritas tanta Patribus spem, &
animos. Ergo vtendum tempore rati, ne in cassa modò officia communis letitia
defloresceret; sed in solidum, perpetuumque religionis exuberaret prouen-
tum, continuò dant operam, ut Synodus Patriarcha edicat. Instabant Assum-
ptæ in Cælum Deipara solennia, cui ad Monasterium Canubinum sacra ædes,
ad quam veteri religione populus confluere ex circumiectis solebat Pagis; Tum
verò multo plures fama missorum à Pontifice Nuntiorum exciente ad benedi-
ctionem Apostolicam concurrere. Quibus omnibus è sua tenuitate Monasterium
Hist. Soc. Iesu Tom. 4.

250

alimenta subministravit: nam perantiqua est ei Cœnobio aduersus omnes hospitalitas. Magnus in ea celebritate rerum sacrarum, libellorum, Rosariorum, vestium sacerdotalium, & calicem diuisus est numerus: cum planu populi latissimo, omnibus exrollmentibus Sancte Romanæ Ecclesiæ pietatem: ea se, proque ea millies obituros mortem profitentibus, ac lectas quascunque detestantibus. Proximis inde diebus Synodus habetur in Templo, vbi perpe-
tra gentis bonitas: nam nisi Patrum modestia obstitisser, cùm duas sellas ipsi posuissent, sedere humi Patriarcha, ac reliqui volebant, & alioqui nullus apud eos sedium vslus est. In eo conuentu postquam Ioannes Baptista Arabice Lega-

13
Eliani oratio Actionis causas exposuit, & quam ob rem conuentus haberetur, pronis auribus, rabica ad Syno-
duum.

& animis ad obsequium paratissimis auditus: subiecit de confirmato à Pontifice Patriarcha, & misso ad eum Pallio: Nostis, inquit, inde ab anno millesimo ducentesimo quintodecimo, cùm Hieremias vester Patriarcha confirmatus est ab Innocentio Tertio Romano Antistite, ceteros deinceps eandem Sedis Apostolice auctoritatem adhibuisse. Quem sanctum, ac necessarium morem cùm Reuerendissimus Michael Petrus conferuandum putasset, Sanctissimus Dominus Gregorius magna voluntate auctor est factus, hoc misso Diplomate, ac Pallio: que dicens utrumque spectandum obtulit, vslumque, & honorem Pallij breuiter explicans, Dein prosequens: Sed vt rite, inquit, cuncta siant; Sanctæ Romanæ Catholicæ Fidei formulam ad vos Sanctissimus Dominus misit, qua vera complexi, inter noscere errores, fugere, atque execrari possitis. Ex huius professione cuncta, quæ sumus acturi æquum est auspicari, nisi si cuiquam velut aliter videtur.

14
Iuxta formulam
Pij Quarti si-
dem omnes
proficiuntur.

Cum valde omnes assentirentur, prosternuntur in genna, ac Patre clara voce in verba praente, vniuersi formulam enuntiant, in eamque, sacris Euangelij testis viritim iurant. Formula erat, quam Pius Quartus edidit, multis adieciis, quæ propria eius Ecclesiæ conditio postulareret. Posthac Patriarcha conceperat iureiurando, quod ad confirmationem, & susceptionem Pallij exigitur, ab Archiepiscopo Sarchis (erat germanus frater ipsius Patriarchæ) ad id à Pontifice nominato, confirmatur, & Pallium accipit, ac sibi statim circundat. Quæ cun-

15
Patriarcha Pal-
lium accipit.

fierent, & ante oculos curas Apostolicas haberent, immensa repleti latitia, & insolito instincti motu vniuersi pariter in clamorem erumpunt ingentem, Lau-
acclamaciones. Deo, & Kyrie eleison ingeminantes, simil Gregorij Pontificis, & Carafa Ca-
dinalis, & Patrum interferentes nomina, nec ullum inueniebant finem clamandi, cùm interim quicquid erat eris campani validè personaret: & Patres, & pa-
ci Latini, qui intererant, illis clamantibus vberitatem flerent: quod in populo tan-
remoto ab Italia, inter steriles saltus, quodque caput est, inter Infidolum,
Hæreticorum, & Schismaticorum pestifera senticeta tantam aduersus Romi-
nam Sedem propensionem cælestis Pater ingenerasset. At illi non antequam à

16
Catechismus
Io. Brunii ex-
tibus, quæ ad con-
fessionem sacerdotum dogmatum pertinebant, proposita. Ca-
minatur & ap-
probatur à Sy-
nodo.

Patribus, vt sibi temperarent, admoniti sunt, quiete. Alijs subinde conuenient, & ap-
techismum confecerat Pater Ioannes Brunus, quo, præter sinceram doctrinam
fidei, Orientalium Hæreticorum errores complexus, eos accommodatis gen-
erationibus confirarat. Eum libellum & à Patribus doctis probatum, & Arabicu-
sermone à Ioanne Baptista versum, atque editum typis detulerant: cunden cognoscendum Synodo, & excutiendum proposuerunt, vt si cui quid difficultans
oboriretur, in medium proferret, perque eius explicationem cetera magis con-
firmarentur. Non defuere, qui magna libertate, quæ videbantur, opponerent:
cùmque per accuratam collationem illustrata essent omnia, omnesque plani-
edocti, atque in omnes partes factum sibi satis profiterentur, summa voluntate
receptus est Catechismus. Hoc positio religionis fundamento, aliud Patres ad-
dendum putarunt, vt Canones aliquot Synodus conciperet, quibus Orthodo-
xas, & contrarias Hæreticorum accolaram erroribus sanctiret sententias. Intel-
ligebant enim, quo pluribus opportunum est lupis ouile; hoc pluribus esse mu-
niendum sepimentis. Illud præterea fore, vt & immorando eorundem tradic-
tioni dogmatum, interius ea quisque cognosceret, & quæ ipsius decrecessent;

— 251 —

sancientque, eadem haberent cuncti ipsi, tum posteri cariora. Conditi igitur à Ioanne Bruno sunt Canones de Sacrosancta Trinitate, de Processione Spiritus Sancti à Patre, Filioque, velut ab uno principio: de duabus in Christo naturis, itemque voluntate duplice, & operatione: de Trisagio catholice usurpando.

18

Canones à Io.
Bruno condidit.

prætermisso Petri Gnaphæi additamento: de Purgatorio carcere, & Oratione pro mortuis, deque proprio cuiusque statim à vita fine iudicio: tum de Sacramentorum numero, materia, forma, ritibus, usu, administristro, ubique explicatis, nominatim quæ locus requireret. Addita ad extreum de Reformatione apprimè salubria decreta. Quæ omnia prudenter, ac doctè à Joanne Bruno latine comprehensa, & Arabice ab Eliano reddita; cùm ad extreum publicè essent miro consensu recepta, Chirographo firmata sunt Patriarchæ, ac ceterorum.

19

A Synodo ap.
pon.

Postque latissimas acclamations (formula est eis acclamandi Kyrie eleison) Gregorio Pontifici, & Cardinali Carafæ, & Apostolicis Nuncijs, Augusti die sextadecima dimissa est Synodus. Canones, & Decreta Synodi Romam postea perlata, magnopere qui videre sapientes, & ante omnes Cardinalis Carafa laudarunt. Sub finem Synodi non incommodè accidit, ut Episcopus Dioscorianus ad Canubinum veniret, qui inuitatus à Maronitis, ut quid sentirent Nuntij Romanæ Ecclesiæ de duplice natura, voluntate, & actione in Christo Domino, non dedignaretur audire, haud grauare adiuit. Illico posita quæstione Ioannes Brunus ita differuit. In Christo Domino si fuit unica tantum natura, vt

Io. Brunus cum
Dioscoriano Ex-
cuso de du-
que Episcopus:

20

Dioscoro placet, hec vel est diuina tantum, vel humana tantum, vel ex utraque mixta. Non utique fuit diuina tantum, quia non potuisset crucifigi. Continuò p̄sco de duque Episcopus: Humana tantum fuit, inquit. Et Brunus extemplo: Quomodo p̄sco Christus? igitur Christus Deus est, si humana tantum in eo natura est? Quomodo miracula edidit sua virtute? Et Elianus adiecit: Quid porrò factum est de natura diuina? Obmutuit Episcopus. Ingens consecuta approbatio doctrinæ, quam Nuntij Apostolici tradebant. Magnus plausus in tam celebri confessu Episcoporum, Sacerdotumque ceterorum, ac Nobilium Maroniticæ gentis. Magnum pariter ad veritatis Apostolicæ venerationem factum incrementum, quam luis penè oculis viderant, ita redarguere tenebras Hæreticorum. Iam digredientibus absoluta Synodo Presbyteris, & Episcopis, quod reliquum erat instrumenti sacri distractum est, parte eius pecunia, quam suos in usus Patres acceperant, ne quem indonatum dimitterent, & subtraherent, ad cumulandam benignitatem Santissimi Patris, conuera. Supererat graue negotium, ut tres Episcopos, qui, vt supra memini, dignitatem sibi arrogauerant Patriarchæ iniussu, in eius gratiam Tres Episcopi & obsequium restituerent. Fuit opus laboriosum, ac molestum. Tuebantur se cum Patriarcha veteri more, quo volebant licere inconsulto Patriarcha consecrari Episcopos: graves Romam usque in eum calumnias perscriperant: denique animos contumacia obstinarant: sed, Deo tandem adiuuante, & Maronitarum præcipuis, huic quoque malo facta est medicina. Sed Patres cùm res in communi satis viderent compositas, vt ad priuatas etiam Ecclesiæ pertineret utilitas, Diœcemus quoque lustrandam sibi putarunt. Ergo Patriarcha, vel quopiam Episcoporum comite, dant se in viam. Magna gratulatione quacunque iter haberent excipiebantur, obuiam populis cum Episcopo effusis: turba mulierum ante domos, & in teatris patrium carmen, vt in festis celebrioribus genti solenne est, concinente. Conuocatis in unum Sacerdotibus, primisque paganorum adhibebant Cum Patriar-
cha, & Episco-
pis Patres Diœ-
cemus videntur.

21

Arabicè multis exemplis descripsere, tum singulis in ædibus sacris vnum aliquod exemplum tabellis affixum prope Altaria relinquebant. Hoc igitur ritu pagatim Ecclesiæ peragrantes edocebant Præsides, populos solabantur, & incitabant, Rosaria diribebant, explicata qua reverentur ratione, quam & vernacula libello vulgarabant. Catechismos item spargebant, scrutabantur libros ipsorum ad tollendos errores, peruersas consuetudines abolebant, pījs induētis. Religiosis viris, ac feminis, alijsque euentoribus de pecunia Pontificia stipem largiebantur gaudiente populo, & animo ad cultum, & constantiam religionis acrius, & que firmante, & nunc demum refloresceret Libanus, sponsoque cœlesti digna specie, & gloria vestirentur.

23

Misi ad Salutem Pontificis impensis Petrus Regius, Io. Antonius Graffus, Cæsar Casullus, & Ioannes Baptista Righius, profecti. Percitabatur in ea plaga summe Religio, septem iam Hugonottis Ministris tartareas spargentibus faces, cum discrimine totius Italiae, nisi maturè occurreretur. Euenus inter pericula assidua capit, & bellicos tumultus egregiè respondit optatis, ut in sequenti anno, ad obsecundandum prono operis cursui, penè duplicandus fuit numerus operarum.

24

P. Hieronymus Natalis beatissimam obiuit in patriam. Superiore anno reuerlus ē Germania absoluto opere Annotationum in Euangelia, plenus bonorum dierum, annum agens septuagesimumtertiū decessit in Probationis Domo ad Sancti Andreæ tertio Nonas Aprilis summo mane, ut videtur, cum idem esset dies Domino resurgentí sacer, in occursum triumphantis properare, & vocari ad gloriæ partem, qui tolerantia particeps fuerat. Stature fuit modicæ potius quam pusillæ, vultus in modestia, ac religione admodum viuidi. Porro animo indefessus, industrius, acer ingenio non solum ad rerum humanaarum, diuinarumque Scientiam promptissimo, sed etiam ad res gerendas, viasque negotiorum ineundas sagacitatis, & efficacitatis eximia. Societas Institutorum post Generales, ac Polancum haud dubiè peritissimus: quippe quem ipse Ignatius ad multas circummisit Provincias ad promulgandas Constitutiones, & explicandas. Cumque mississet Sanctus Pater, quem is gessisset se eo in munere, primores Patrum prescribere, trium virorum testimonia, quæ non auctoratem modò, sed etiam religionem ob personarum sanctitatem habeant, Antonij Quadrij de eo iudicium.

25

Corporis, animique eius ratio.

26

Antonij Quadrij de eo iudicium.

27

Tum Consulii Sylueria, & Ignatij Azebedij.

28

Tum Provincialis, qui lepida ironia cum laudat.

Non immoror post hæc in aliorum præconijs. Solùm ironiam non iniucundam adscribam, qua Provincialis, tanquam notaret vitia, præstantissimas virtutes expressit. Quoniam notare, inquit, Natalem iubemur, quod omni obedientia genere Domino seruiatur, parebo. Primùm vir duplex videtur. Nam cùm sit natura iracundus, victoria sui, & prudentia se quasi phlegmaticum gerit: haec tenus duplēm voco. Deinde cùm videatur in litteris, ac rebus agendis non sanè nihil intelligens; in obedientia intelligere videtur nihil. Præterea potest videri maledictus: sibi enim obtrectat, & opinor iniuria, & fons est debitor famæ. Ad ultimum, Pater, is homo eiusmodi est, qui nobis honorem, pecu-

pecuniam, & alumnorum optimos, si quid horum habebamus abstulit: nuncque idem, si rediret, efficeret, nec esset, qui quereretur. Nam cūm Rhetor non sit, habet tamen quandam vim, quæ ciusmodi sit nescio, illud scio, quicquid velit efficere, nec nisi optimè velle. Sanè non aliorum modò Patrum de Societate, atque etiam extenorū virorum Principum, qui hominem noscent, sed etiam Ignatij, quod potest instar omnium esse iudicium, ea fuit opinio, vbi implicatum negotium, atque arduum esset; aptiorem ad omnia explicanda, ac transfigenda ex voluntate, Natali non facile inueniri. Itaque Beato Patri postremis annis pessimè valenti substitutus Vicarius est: ab eodem iterum in Hispaniam missus: tum à Lainio, ac Borgia ad Societatem prope vniuersam recognoscendam: postremò Vicarius Romæ Generalis relictus à Borgia. Ac primis illis temporibus, cūm haud dum certæ erant editæ singulorum ministeriorum regulæ, monitis Patris Natalis fore cuncta Societas vrebatur. Nec adeo mirum est tam solita ei cuncta succedere. Nam ad cetera diuina, humanaque dona adhibebat curam insignem. Præmeditabatur rerum agendarum vias, conficiebatque ephemeredes: in quibus non solum præcipua, quæ gessisset, sed vita suæ seriem totam explicabat: vnde erat necesse augeri in dies magis, roborarique prudentiam. Collegium Romanum summè amabat. Nec fecus quam prouidus

Parens, si quid inter peregrinandum ex pitorum liberalitate colligeret; ad eius leuationem penuria seponeret. Germania quoque fuit perstudiosus: quod op- 30
timè poni in ijs Oris ad tuendam religionem contra Hereticos existimaret. La-
borum summae amabat. Solebat dicere à Societate non solum ceteros mortales, sed etiam reli-

gioſas familias adiutum iri. Cùnque singulari quopiam beneficio vellet eam 31
Deus afficeret, ad id præparare insectationibus, ac vexationibus exercendo: quod Tum Germaniam:

& alias memini. Haud dubiè siue mentis sagacitate, siue diuinitus, Claudium Aquauinam, quem vnicè amabat, præcognovit futurum Generalem: quem & aliquan-

do Iuuenem, cūm Euerardus creatus est Generalis, ad Patres Congregationis in

Romano Collegio eruditè concionatum, tanquam iocans monuit, vt à tam mul-

torum Sanctorum Patrum, quos citauerat, lectione, studia ad Constitutiones So-

cietatis transferret: in his curas eius versaturas. Tam verò tenax fuit exempli; vt

adolescentem propinquum suum Romanum ad studia literarum missum domum redi-

re iussit: ne quo pacto amori aduersus carnem, & sanguinem in Societatem adi-

sum aperiret. In eadem Probationis Domo sub noctem medium, quæ Augusti Ka-

lendas consequuta est, Euerardus Præpositus Generalis ex populari morbo diffici-

lis pituitæ, quæ cum febri, capitisque dolore latissimè Italiam, atque exteras per-

uagata Provincias, mortalium vim immensam confecit, magna pietate decepit, octa-

no initio Generalatus anno, sexto & sexagesimo etatis. Natus erat Mercurij (vulgò

Marcour) in pago Ducatu Luxemburgensi, Provincia ob fidem in Deum ac Regem

sum notissima, ex parentibus honestis eoque in loco primarijs, at non opulentis. Vir

bonus, & innocens, ac sine querela: aprius prudens, sciensque vita spiritualis, ac

regendi religiosos cœtus. In Collegio primum Perusino cognitus, quod primus

rexit: tum in Belgio Commissarius, ac Provincialis: deinde Assistens: postremò

Eius munia ante Generali-
Generalis Præpositus. Quo tempore totus incubuit in eam curam, vt germanum

Societatis spiritum conseruaret, aleretque, Summario Constitutionum excerpto

ad communem omnium usum, ac legibus singulorum ministeriorum ordinatis: ta-

meti prædicti fore in Societate, quod euenerat in Sancti Dominici familia, vt quin-

tus Generalis formando legibus, & institutis Ordini summam manum imponeret. In quo bonam

Suz igitur administrationis illum cardinem, illum verticem statuebat, vt conserua-

re tur Ordo, ac peculiaris forma, quam summa Sapientia per Patrem Ignatium de-

scripsierat. Itaque nihil monebat, inculcabantque grauius, ac frequentius, quam vt

abstinerent homines de hoc Cœtu à negotijs, quæ aliena essent ab Instituto. In ijs

enim nequaquam adfore Dei auxilium, quod ea nollet à nobis. Quare nil mirum fo-

re, si aduersos exitus sortirentur: nam neque coronam propositam nisi legitimè

certantibus. Ex altera parte intra Instituto sese cancellos continentibus, haud dubiè

affuturam cœlitus opem, vt is rerum esset successus, qui diuinæ gloriæ maximè con-

grueret.

29
S. Ignatij de
Natali opinio

30
Natalis Colle-

gium Roma-
num summae
amabat.

31
Tum Germaniam:

amabat.

32
Aquauinam
Generalem fu-
turum præcog-
notice.

33
A sanguine
coniunctis a-
lienus.

34
Euerardi Gene-
ralis mors.

35
Eius munia an-

te Generali-

36
In quo bonam
Societatis gu-
bernationem

ponebar.

37
Aliena à Socie-
tatis Instituto
non accipienda.

254

- 38 Monita ad Provincialibus, ac Rectoribus studiosè curandum, vt Admonitorum, & consiliariorum vterentur opera. Nam quando hæc adiumenta Societatis ijs dedisset, hanc esse viam, qua diuina prouidentia eos docere vellet, ac regere. Idcirco Admonitori semper aditum apertissimum esse debere, obviaque benignitate occurrentum. Itemque Consiliarijs tribuendum permultum: & hanc esse viam coniungendę suavitatis, ac fortitudinis; si res prius cum Domino in oratione trætetur, deinde cum Consiliarijs, tum demum prodeatur ad opus secundum prefatas à Societate leges. Monebat præterea præsertim, qui recens ad gubernaculum admouerentur, ne se abripi sinerent vigore virum recenti, & nimio secunda auctæ affatu, vt qui nondum flatus aduersos erant experti: sed continerent se, ac pudentem progredenter, noua non attentantes initio, nec nimis multa complectentes. Cupiebat visitationes quoque Provincialium esse cum mora: vt ipsi coram, quasi experimento, & yisu statum rerum pernoscerent, & quæ decernerent confirmata yisu relinquerent. Nolebat in retinendis, quos existimarent sibi utiliter operarios, esse Prælides supramodum tenaces: vt si rerum commodius agendum spes in alienis Provincialijs appareret, priuatum quasi commodum communis preferent. Itaque Provincialem Austriae Laurentium Magum, qui leuitus conquisitus erat, hominem sibi eruptum, alioque missò male compensatum; increpauit quodd ijs de foro vocabulis ysis esset. Nam nec eripi, inquit, quicquam potest, quibus nihil est proprij, nihil iure debitum: nec qui mittuntur in aliorum vicem, eo consilio mittimus, vt compensationem faciamus: sed vt pro viribus pro causa Dei, & communis Societatis utilitate laborent. Hoc modo Moderatores Societatis formans, eo quoque vires intendit, vt externi Principes propiani, aut facti nihil Societatis Institutis officerent. Certauit quamplurimum nam quispiam à Societate versaretur in Aulis: quin etiam certum hominem Hispanum Dynastæ in confessarium sibi petenti, planè negauit, ne morem induceret, ncerti postularentur: cùm sapè fieri posset, vt ijs maximè postulentur, quos tamen ipsis Principibus, tum Religiosis primatim, tum demum vniuerso Ordini ministris expeditat concedi. Tractaturus cum Principibus negotia, res apud se multi meditatione preparabat: eaque qua digesserat serie, atque adeo ijsdem sententij, ac verbis exponebat. Atque ita paratus accedens ad omnia, ac præmunitus aduersus ea, quæ possent ab religiosa modestia, prudentia, in ipso quasi confitenti auertere, non solum transigebat è sententia id, quod habebat in manibus; sed etiam quorum cunque veniret in congressum, eos gratissimo Christi odore perfuso, & Societati conciliatos relinquebat. Neque ignorabat religiosam seueritatem in loco urbanitate graui condire; vt cùm in Procerum Belgicorum cōrona, dum varijs sermonibus Hereticorum, qui se de reformata religione appellabant, mores referrentur, nec sine commendatione; interrogatus à Ioanne Marchione Bergensi, quid illis de hominibus ipse sentiret; Respondit sibi viserdi homini, qui prava crura sint, necessariam esse talarem vestem: quæ diei opportunitas plausum consequuta, stultam illam commendationem excusit, gratia studiū. Ita ab ijs quoque inita, quos refutabat. Ceterū ita erat modestia, sanctaque obscuritatis amans; vt cùm latine, græce, hebreicè, item humanas, ac diuinæ disciplinas probè nosset; nunquam nisi locus postularet verbum emitteret, unde homine idiota eruditior videretur. In itineribus, quæ fermè conficiebat pedes, è publicis diuersorij legebat obscuriora, & cibos maximè vulgares, religiose studio paupertatis. Eodem studio asperrimam aliquando hiemem Tornaci egit, pedes in sporta steno referta ob frigus continens, quo posset orationi, studijsque animum intendere. Rebus ad vsum vitæ concessis, sic dicebat vrendum Religioso, ac si nouo perpetim munere eas diuina bonitas daret. Nam earum ius voti sic abdicatum; vt si loqui res possent dicere: Nihil nobis iam tecum est, quibus renunciasti. Qua ex consideratione volebat intelligi, quām parcē, ac modestē, quām pio, & grato animo vrendum rebus fore, intuendo eas dimitiat tanquam Domini annonam ad famulos suos pascendos: simul pietatem euangelii admirando, atque admittendo fidele ministerium rependere. Cum creatus est
- 39 Admonitoribus, & Consulitoribus viendū.
- 40 Monita ad novos Superiores.
- 41 Visitations cum mora à Provincialibus agenda.
- 42 Subditorum dispositionem patenter ferendam Superioribus localibus.
- 43 Principes Societas Institutis officere cauebat.
- 44 Suos arcebat ab quispiam à Societate versaretur in Aulis: quin etiam certum hominem Hispanum.
- 45 Principes libi Confessarios nominare non amabat.
- 46 Qua prudenter negotia cum Principibus tractabat.
- 47 Everardi humilitatis studiū.
- 48 In itineribus incommoda.
- 49 Paupertatis affectus.
- 50 Quid de Religiosa paupertate sentiret.

est Generalis, acceptis ab germano fratre tenuis admodum fortunæ litteris, quibus paupertatem ei suam commendabat; respondit: Posteaquam esset Generalis creatus, nihil sibi accessisse amplius, quam ut maiori cum onere vniuersorum Societatis I E S V Religiosorum famulus esset: neque vel postremo eorum villa re diciorem esse, eaque libertate non solùm paupertatis studium confernauit; sed etiam primo quasi germine spei inanis propinquis extincto, multarum tricarum semina opprescit. Obedientiæ necessitatem in religiosis conuentibus, & præsertim in Societate obsequij nautici similitudine explicabat: nam quemadmodum si vniusquisque Nauarum pro arbitrio velit Nauim propellere: neque ad vnum exequendum Naucleri imperium vniuersi consentiant, non certus tenetici cursus, non vitari naufragia possunt; ita Religiosos, nisi vnius obseruent Gubernatoris nutum; neque singulos, neque cœtum vniuersum ab discrimine procul esse. Et quoniam id præcipue Societati conueniret; idcirco summò eius Gubernatori Deo curæ esse, ut nonnisi vel admitteret, vel retineret in hac sua Naucula tractabiles homines, & ad pendulum intentos. Ita ijs, qui cooptantur in Societatem quatuor præcipue gradus scandendos. Primum ut cuncta, extera Quales volvbat na ab se abdioent. Deinde etiam affectiones exuant, Tum exerceantur in rebus societatis hominibus, iudicioque suo aduersis. Postremò totos se Præsidum potestati permittant. Qui vni ministerio idonei non sunt, quod alij cuiquam voluntatem addixerint; nulli fore idoneos, quod vbiique eandem voluntatis propriæ pestem tententur sint. Ad perfectam verò æquitatem animi erga omnia eo maximè alumnos Societatis impelli debere, quod Deus id omnino velit. Nam qui condidit Institutum, in quo perfecta indifferentia necessaria est; in ijs qui ad Institutum illud accedunt, sine dubio vult illam inesse. Nouitios, dum primi calor spiritus viger, mollesque, ac dociles, & quamvis in formam tractabiles reddit, singendos: Quales Novitio. que mortificationibus diligendas, quæ non tam noceant corpori, quam spitor. ritui profint, sensumque subiungent: ut sunt improvisa iussa, & mortifications nec opinatae, & his consimilia. Magistro Nouitorum exhortationes non tam ex libris, quam ex usu, experimentoque ducendas. Non enim hanc esse scholam habendæ literarum, sed virtutum. Itaque eò intendandam curam, ut instituto Societatis intimè cognito, & regulis discernendorum spirituum, singulos item Tyrones optimè norint, & ad Instituti Societatis modum, & ad eam virtutum quasi figuram, quam propriè illud exigit, non cädem omnes, sed aptissima cuique ratione, singulos forment. Per gratiam vocationis dicebat excitari homines ad propriam religiose disciplinæ normam complectendam, & consecrandam: tanquam viam, qua Dei voluntatem exequi, & salutem inuenire aeternam possent, idque persuasum habentes viuo quadam sensu, & efficaci: similiter, atque excitetur is, qui audiret in suo agro thesaurum inuentum: nam si audiret reperturn in alieno; non magis afficeretur, quam historica quapiam narratione. At audiens repertum in suo; statim luxit gestiæ concitatetur ad opus, ad comparanda ferramenta, & quicquid foret usui thesauro effodiendo: inde diuitias, inde dignitatem, vitam quietam, cuncta bona sibi, ac suis promittens. Ad gratiam verò vocationis alendam, augendamque tres præcipue è Societatis legibus valere. Primum ut cuique gratum sit quicquid animaduersum in ipso fucrit, referri Præsidibus: nam desiderium eiusmodi argumentum est hominis suam imbecillitatem cognoscantis, qui indicet per se nec adipisci virtutes, neque cognoscere sat, vel corrigeri vitia sua posse: quæ humilitas, proficiendique voluntas acceptissima Deo est. Deinde ut è rebus vita necessarijs sibi datum iri deterrimas ad maiorem profectum in spiritu suum existimans; simul sit æquisfimo animo talia paratus excipere. Postremò ut ab omnibus, quæ mundus amat, & amplectitur abhorrens, contraria ijs amplectatur, amet, exoptet, quo Christi Domini vestibus indui, & decorari insignibus possit. Hos pacis, hos diuinæ gratiæ conseruanda quasi fontes esse. Quippe animis ita preparatis, nil posse molesti contingere, nihil aduersi: at perpetuum Dei patrocinium, qui superbis resistit, & humilibus dat gratiam, præsto esse. Fuit Euerardus corpore procero, latis

Gratiā voca-
tionis quid ope-
rari dicaret.

Quæ iuente
gratiā voca-
tionis,

Euerardi cor-
poris, & anima-
tis.

256

latis humeris, ceruice prominente, capite grandiore, fronte exponre, facie candida, ac liberali, oculis placidis, ac plerumque demissis, ore venerando, barba modica, nec densa: moribus grauis, & compostus, praesenti animo ad quacunque ageret, diceret, in loquendo parcior, at in quotis audiendo in primis benignus. Notabile fuit in supremo morbo, cum vis mali tota caput subisset, tamen usum mentis ad extremum usque spiritum retinuisse. Diuinis

58
Sacramenis
muniuit trans-
quille moritur.

59
Oliuerius Ma-
narus Vicar-
tius Generalis
ceatur.

60
Generalis Con-
gregatio indi-
catur.

61
Pontifex in fu-
di Præpositi ratio;
vbi cuncta cognovit:
Renuncia, inquit,
Patribus istis, velle
turam electionis
nos omnino, ut in istis electionibus integrè, atque exactè Institutum suum, ac
leges seruari u-
leges seruent: quod satis intelligimus quanti id referat ad Societatis commodum,

Deique, & huius Sanctæ Sedi obsequium. Natali, atque Euerardo duobus
emeritis, & quasi trimphalibus viris, adjiciatur iuuenis stipendia meritus non
multa, sed gloriofissimè, Ianuarius Duchus, in Gallia Cisalpina, Brixia natus,

Januarij Uuchi

Patria, & edu-

catio.

62
Copiose lacri-
matur dum ad cetera, lacrymae, quibus ad diuinam accumbens mensam ita madefaciebat so-

Eucharistiam
accedit.

63
Societatem in-
grediuntur.

64
Societatem in-

65
Societas multa

66
Infirmitate pro-

67
Medicis obse-

68
Abfoluta Philo-

69
Vilia munera

70
Cubat super al-

71
Colloquia cum

72
etiam beneficentibus anteibat. In Tusculanæ si quando mitteretur, iucundis-

73
sumis illi diuerticulum erat coquo inserire: & id genus ministeria tanta de-

74
Cubabat ipse, clanculum illi tribueret, super asteres fractum suum corpul-

75
lum sternens. Intelligebat spatium sibi vita non longum fore: eoque studiosus

76
ac Deo, dabant operam, ut sarciret temporis breuitatem multitudine, præstantiaque re-
facto.

77
etiam

78
etiam

79
etiam

80
etiam

81
etiam

82
etiam

83
etiam

84
etiam

85
etiam

86
etiam

87
etiam

88
etiam

89
etiam

90
etiam

91
etiam

92
etiam

93
etiam

94
etiam

95
etiam

96
etiam

97
etiam

98
etiam

99
etiam

100
etiam

101
etiam

102
etiam

103
etiam

104
etiam

105
etiam

106
etiam

107
etiam

108
etiam

109
etiam

110
etiam

111
etiam

112
etiam

113
etiam

114
etiam

115
etiam

116
etiam

117
etiam

118
etiam

119
etiam

120
etiam

121
etiam

122
etiam

123
etiam

124
etiam

125
etiam

126
etiam

127
etiam

128
etiam

129
etiam

130
etiam

131
etiam

132
etiam

133
etiam

134
etiam

135
etiam

136
etiam

137
etiam

138
etiam

139
etiam

140
etiam

141
etiam

142
etiam

143
etiam

144
etiam

145
etiam

146
etiam

147
etiam

148
etiam

149
etiam

150
etiam

151
etiam

152
etiam

153
etiam

154
etiam

155
etiam

156
etiam

157
etiam

158
etiam

159
etiam

160
etiam

161
etiam

162
etiam

163
etiam

164
etiam

165
etiam

166
etiam

167
etiam

168
etiam

169
etiam

170
etiam

171
etiam

172
etiam

173
etiam

174
etiam

175
etiam

176
etiam

177
etiam

178
etiam

179
etiam

180
etiam

181
etiam

182
etiam

183
etiam

184
etiam

185
etiam

186
etiam

187
etiam

188
etiam

189
etiam

190
etiam

191
etiam

192
etiam

193
etiam

194
etiam

195
etiam

196
etiam

197
etiam

198
etiam

199
etiam

200
etiam

201
etiam

202
etiam

203
etiam

204
etiam

205
etiam

206
etiam

207
etiam

208
etiam

209
etiam

210
etiam

211
etiam

212
etiam

213
etiam

214
etiam

215
etiam

216
etiam

217
etiam

218
etiam

219
etiam

220
etiam

221
etiam

222
etiam

223
etiam

224
etiam

225
etiam

226
etiam

227
etiam

228
etiam

229
etiam

230
etiam

231
etiam

232
etiam

233
etiam

234
etiam

235
etiam

236
etiam

237
etiam

238
etiam

239
etiam

240
etiam

241
etiam

242
etiam

243
etiam

244
etiam

245
etiam

246
etiam

247
etiam

248
etiam

249
etiam

250
etiam

251
etiam

252
etiam

253
etiam

254
etiam

255
etiam

256
etiam

257
etiam

258
etiam

259
etiam

260
etiam

261
etiam

262
etiam

263
etiam

264
etiam

265
etiam

266
etiam

267
etiam

268
etiam

269
etiam

270
etiam

271
etiam

272
etiam

273
etiam

274
etiam

275
etiam

276
etiam

277
etiam

278
etiam

279
etiam

280
etiam

281
etiam

282
etiam

283
etiam

284
etiam

285
etiam

286
etiam

287
etiam

288
etiam

289
etiam

290
etiam

291
etiam

292
etiam

293
etiam

294
etiam

295
etiam

296
etiam

297
etiam

298
etiam

299
etiam

300
etiam

301
etiam

302
etiam

303
etiam

factorum. Consuetudo eius cum Socijs, vel in colloquijs de Deo, vel in piorum lectione librorum versabatur. Inter legendum locis, qui vehementius afficerent, intercessens, eosque collecta parumper mente versans, quasi dulce pabulum gustandum animo per otium porrigebat. Idem faciebat cùm extraordinario tuali recreatus, quopiam motu diuinitus tangebatur: in eam vnam rem viribus animi conuocatis, Deo suo vacabat, identidem ingeninans: Loquere, Domine, quia audit seruus tuus. In perpetua vixit cura dolendi peccata, quæ puer admiratur. Ea cura cùm supremis diebus ad anxium usque paucorem aggrauesceret, Natali Sanctissimæ Dei Matris, ubi Sacrosanctum Christi corpus suscepit, vocem interiorem audiuit iubentem benè sperare, quicquid admisisset esse iam condonatum. Ita condonationem mirum in modum recreatus, Confessario confirmavit, nihil se de venia dubitare. Haud leuius indulgentia diuinæ pignus fuit, quod cùm doloris morsu ex interclusa respiratione acerbissimo, ab diuinarum rerum consideratione retardaretur; precatus Deum, ut tantisper dum confessioni, communionique operam daret, illa immanis acerbitas leniretur; sic voti compos est factus, ut ijs temporibus, quasi factis cum dolore inducijs, summa corporis, animique tranquilitate frueretur: mox vero ubi ab Valetudinarij Procuratoribus de finienda oratione admonebatur, continuò in pristina tormenta recideret. Quæ tamen constantia in omnes partes admiranda tolerabat. Nunquam ingemuit. Nihil unquam ad solatium petijt. Nihil quod offerretur ad curationem reiecit. Imo cùm Medici ad leuandum anhelitum, & doloris functionem, quam ex interclusa alicubi anima suspicabantur cooriri, pertentatis nequicquam consuetis remedij, ad longè asperrium descendissent, ut latere dextro inter costas confisso, aditum ad præcordia aperirent; hanc Iannarius carnificinam ita volens, ac latus exceptit; ut non constringi, non causticum ad carnem macerandam adhiberi voluerit: cùmque Chirurgus loco primum scalpellum patefacto, ac pertentata intromisso digito profunditate vulneris, quod non satis amplum reperisset, iterum scalpellum exercuisse amplificanda plagæ; non ingemuit, non oculos, non vultum mutauit: cùm tamen, ut Ludouico Massellio suo Confessario interroganti aperuit, cruciatum sentiret acerrimum. Ab sectione releuari nonnihil visus, paulò post subito desicere cœpit: quod ille sentiens, iam ceteris praesidijs diuinis instructus, visitatas pro morientibus precatio[n]es recitari iussit. Tum iacuit diu sine sensu immobilis; cùm repente oculis apertis sese in alterum latus conuerterit, ubi Crucifixi effigies stebat, & continuò animam in eius quasi manu[is] efflauit sextodecimo Kalendas Octobris, feria sexta, paulò ante lucem. Eam conuersionem periti nequaquam iudicarunt fieri ab homine sic exinanito, & moriente potuisse. Neapoli sancto item fine excessit octauo Kalendas Maias Confaluij Melendius, vir ad Societatem adjunctus in Boetica anno ante duodecimo; cùm Christophori de Royas Cordubensis Episcopi Prouisor laudatissime fuisset: dein Madritano Collegio prefectus. Ob insignem prudentiam, atque virtutem, à Rege, & Nuncio Apostolico ad cognoscendos Sacerdotum, ac Religiosorum mores in Boeticam missus est: quod ita nonnullos, quorum res agebatur, offendit; ut confictis criminibus ad sacrum Quaritorum Tribunal cum vocarint: quibus ut explicaretur molestijs, ac rerum ab se gestarum rationem redderer, vocatus Romam, dum Neapoli magno cum domesticorum exemplo, externorumque versatur, in grauissimos incidit, diuturnosque morbos. Paucis vero antequam moreretur diebus, cùm uno, eodemque tempore multis, acer- Visio ei ante rimisque doloribus torqueretur; inter suscipiendam diuinissimam Eucharistiam, mortem oblatam Christi patien- incertum an corporis oculis, an tantum illustrata mente, vidit Christum Domini minum, qui ostendens ei multitudinem, acerbitate[m] cruciatum, quos olim in terris causa nostra suscepserat; addebat: Hinc intellige quanto sint minora, quæ tu pateris: qua ex visione quoad spiritus superfuit, solatum cœpit maximum. Prouincia Sicula Drepanitanum Collegium accessit, accersitu Ci- Collegij Drepa- uitatis. Nicolaus Barlotta unus ex Magistratu Iuratorum rem vrst in primis: ex pitani institu- priuata vero nobilitate Marianus Mongiardinus, qui dein se, suaque Societati,

Hist. Soc. Iesu Tom. 4.

K k

atque

72
Lectione spiritu-

73
Peccatorum
doloris afficitur.

74
Peccatorum
audit.

75
Ad confessio-
nem, & com-
munione morbi dolores
illi parcant.

76
Insignis tol-
erantia.

77
Ad Crucifixum
mirè conuerse

manus moritur.

78
Confaluij Mc-
lendij obitus.

79
Visio ei ante
mortem oblatam

Christi patien-
tio.

80
Collegij Drepa-
nitio.

- 81 atque ædes dedit, in quibus hodie Collegium est. Marci Antonij Columnæ Pro-
Marianus Mon- regis studio Ecclesia Sancti Michaëlis attributa: partimque publicè, partim priua-
gardenius se- tim Ciuiibus conferentibus, census annuus operis viginti alendis despousus. Pater
sc ius Socetai dedit.
Emmanuel Ximenius natione Lusitanus, è primis Collegij auctoribus, primusque
eius Rector fuit. Schola anno in sequenti aperta.
- 82 Iam magnæ iuxta molis, ac laudis expeditionem Anglicanam, vt tanti operis
Anglicana Mis- postulat dignitas, exequamur à capite. Maria rerum Anglicarum potiente, in-
sio.
- 83 S. Ignatius il- que sanctæ fidei restitutionem intenta, vt ceteras Terrarum oras, ita nobilissi-
lam in vous ha- num illud Regnum caritate complexus Sanctus Pater Ignatius, Ribadeneyr,
bit, sed morte quem mittebat in Belgum anno millesimo quingentesimo quinquagesimoquin-
to addidit in mandatis, vt exploraret, si qua via posset Societati ad sancti operis
institutus.
- 84 Iam magnæ iuxta molis, ac laudis expeditionem Anglicanam, vt tanti operis
Q. occasione postulat dignitas, exequamur à capite. Maria rerum Anglicarum potiente, in-
poitea instituta tenuit, tam multi recepti Romæ; vt diceret Euerardus:
Iam hand dubie Deum aduersus Angliam comparare bellum, nequam irito
omine. Nam in ijs fuere Robertus Perfonius princeps hoc anno expeditione, &
Robertus Per- rerum deinde gestarum pars maxima: atque Henricus Garnettus post multorum
fonius Missionis certamen annorum iam cruentus Cælo miles ascriptus. Iamque è Seminariorib[us] An-
teliagnanus cum Henrico Garnetto.
- 85 Ex Londinensi in Londinensis custodijs Societas orta erat. Nam Methamus, & Thomas Poun-
cercere Tho- mas Poundus litteris ab Eue- rardo Nostro- precum, recteque factorum communicatione munirentur, enixè precati, facil-
rum missionem postulat.
- 86 Alanus com- Fontifice de ea- dem agit.
- 87 Pontifex confi- lium probat & Alาน ad E- uerardum mit- tit.
- 88 Euerardo mul- tæ occursum difficultates.
- 89 Iam amplissima esset parata messis? Eam orationem cum probasset vehementer
Gregoriūs, agi cum Euerardo iussit. Is quanquam, vt dixi, summè Angliam
adiutam cupiebat; tamen difficultatibus considerabat opus maximis interseptum:
imminere certa in horas vitæ pericula: incerta fore etiam alimenta corpori su-
stentando: nec discrimina impendere minora animis. Nullam ibi posse religiose
disciplinæ teneri formam: agendum assidue inter vitæ communis mortales. Non
oculos Sociorum, non consilia, & vigilantium Præsidum habituros. Ipsum qui-
etiam, quod per litterarum commercia ferri posset, auxilium incertum, secum
prope nullum fore. In Indijs pacatoria omnia, & ferè vbiique stationes collocata;

tas : ad quas subinde instaurandis animi viribus ab aliena cura Patres receptum habeant. Hæc, & id genus multa incommoda cùm prospiceret Euerardus ; ta-
men voluntate Summi Patris, operis præstantia, pretij magnitudine, demum
diuino patrocinio fatus, Oliuero in primis, & Claudio Aquauia Provinciali,
qui nomen suum in eam protectionem dabat, incitantibus, suscepit rem. De-
lecti sunt incliti facti duces Robertus Personius, eo commodum tempore fine
theologicis studijs imposito, prudentia, & rerum agendarum solertia pollens,
qui totam missionem regeret : atque Edmundus Campianus virtute, eloquentia,
& diuinarum, humanarumque rerum scientia eximius : qui Pragæ ad Dei glo-
riam sextum iam annum varijs ministerijs cum fructu vberimo desudabat. Ita-
que Socij Pragenses peragre dimiserunt. Sed conieabant, tum ex Campiani & Edmundum
sanctissima vita, tum ex rerum Anglicarum statu, ad præclarum quid ab summo
lectum Numine. Ille vero, quod videbatur magis in propinquuo palma ; hoc ex
periculorum magnitudine audentior factus ; ad iter se letus accinxit. Quam
alacritatem Pater Generalis commendans, optima de successu ipse quoque au-
guratur, his verbis. Ex epistola Reuerentia Vestrae iam eam & in procineto
esse cognoui, & eius in obediendo alacritatem, ac studium perspexi : quod qui-
dem gratissimum mihi fuit, tum per se, tum etiam quod spem mihi fecit non
dubium fore, vt Dominus tali obediencia, & feruore vtatur ad multas res pro Personus Pra-
sui nominis gloria gerendas. Iter ingressus, ac penè toto pedibus confecto,
Romam Sabbato sancto admodum labore fractus attigit. Octo dies substitit, discessurus.
non ad quietem, sed exposcendo diuino praesidio, obeundisque eam ob rem
Vrbis Sanctæ Basilicis. Interim fama suscepta à Societate expeditionis Anglis
non modò Seminarij alumnis, sat aliqui ardenteribus ; sed etiam alijs in Urbe Iacobi Sancij
degentibus acres faces admouit. Imò alienigenas quoque succedit, memora-
bili per eam occasionem Iacobi Sancij ad Societatem accessu. Is ex Pago His-
palensis agri oriundus, Gregorij Pontificis erga viros doctos liberalitate Romam
excitus, aliquid opperiens beneficij, vitam ducebat innocenter, ac piè : cùm
audito Anglicanæ expeditionis apparatu, ita rem suspexit ; vt statueret hoc
suas cogitationes convertere : neque aliud à Pontifice postulare beneficium,
quām vt se cunctibus in Angliam Patribus aggregaret. Adit Sanctissimum Do-
minum, ac votum exponit. Gregorius nouum postulati genus admirans, beni-
gnèque collaudans : Dares ne, inquit, istius protectionis causa in Societatem
nomen ? Cùmque Doctor, si ab eius Sanctitate iuberetur, nihil facturum mora
respondisse, subiecit Pontifex. Neutquam id ego præceperim : Religiosa con-
silia planè libera esse debent : tute rem Deo commenda. Nec mora : Protinus
in Sancti Petri Basilicam descendit : & ante diuinissimum Christi corpus effun-
dens cor suum, inter alia dicebat : Tuus, Domine, Vicarius eò videtur vrgere,
vt Societatem capessam : atque ego haud sentio me à te ad eam vocari : si in
tuam cæsura laudem res est ; en, Domine, paratus est famulus tuus : tantum,
quid placitum tuæ Maiestati sit, norim. Mirum dictu : Eodem momento tem-
poris, vox ingens è saero Tabernaculo erumpens clarè insonuit. Esto de Socie-
tate Nominis mei. Eam ad vocem corruevis in terram Iacobus, duo planè admi-
rabilia in se per eam effecta sensit : nam ita immutata voluntas est ; omnino vt
arderet amore Societatis : deinde scientiam de Sanctissimo IESV nomine, & Chri-
sto Domino, adeo singularem accepit : vt quoties postea de ijs loqueretur, ad
mirationem quantumvis sapientibus afferret. Aegidius certè Consalus, tum
Assistens, qui hæc ex ipsomet Sancio cogitauit, neminem à se tam gran-
diter, tamque magnificè disputantem de mysterio Redemptionis auditum affere-
bat. Atque ille quidem incunctanter Societatem pétij, admissusque est quarto
Nonas Iunij, edm iam Roma Patres in Angliam discessissent. Et quanquam adi-
tum illuc deinde non habuit, ne ob nationem suspicione Hæreticorum inanes
augeret, tamen in Belgium translatus, multis grumis in regi exercitus utili-
tates exanthauit, quod graui corruptus morte revocatus in Galliam, inde po-
stremon Hispaniæ remissus est. De cuius, beato fine anno millesimo
K k 2 quin-

90
Oliverio, & A-
qui sua
dentibus de
missione in An-
giam decer-
nit.

91
Mittit Rober-
tum Personium
& Edmundum
Campianum.

92
Personus Pra-
sui nominis gloria
gerendas. Iter in-
gressus, ac penè
toto pedibus con-
fecto, ga Romanam ve-
nit in Angliam

93
Iacobi Sancij
vocatio mirabi-
lis.

94
Ab Eucharistia
diuinam audit
vocem ad So-
cietatem vo-
cantem.

95
Cum vocacione
scientiam hau-
cædiunis
rebus.

Historiae Societatis IESV.

A.D. 1580

260

quingentesimo octogesimo octauo dicitur. Ceterum Patres cum Rodulpho Emersono Fratre Coadiutor, & adiuncta aliorum Sacerdotum manus Anglicoano Collegio, omnes tredecim numero, bona preicatione Pontificis communici, ingentibus animis, diuinaque fiducia pleni, ab Urbe discessere quattuordecimo Kalendas Maias, plerique pedibus, Campianus in primis, qui totum iter in Galliam usque, prater exiguum spatium, quo mala valeundo non fuit, eo pacto confecit. Bononię Gabriel Paleottus, Mediolani Borromaeus sanctissimi Cardinales magno studio complexi, mensaque sapè dignati inclytum manipulum, Taurinum cum attigissent, quod miles Hispanus ex Belgio rediens rectam viam completerat, inque Lugdunensi agro ciuilis inter nobiles, ac rusticos glisebat sedatio; flexerunt iter Genevam, comperto nihil in ea fore periculi. Habuit tamen, vultuque commutato: ne si agnoscerentur, in Angliam præmitteretur indicium. Urbem ingressi Magistrati sustinunt medio foro sedenti: multis, ut apparebat, assistantibus Caluiniiani verbi Ministris. Interrogati an religiosi nō essent; respondent se esse Catholicos. Nullo inde offensionis argumento ad magnificum deduci hospitium iussi, laute tractantur. Confluxere multi, præsterni inquilini Angli, cum quibus statim coortæ concertationes de religione acres, eminente Campiani feruore: qui, vt libenter gaudebat vniuerso comitatui inseruire; famuli habitu, cultuque assumpto, Patrium se Hibernum nominabat. Cum Beza diabolice eius Sinagogæ sacrilego Patriarcha de Ecclesiæ Anglicanæ administratione, ac potestate Regiae in causis Ecclesiasticis actu est Sciebant enim Nostræ vulgo etiam Genevensibus illam Reginæ impudentiam execrandam videri: Beza vero ne Anglorum Hæreticorum gratiam perderet, improbare palam non audere: itaque anticipi questione inuolutum Vxor explicauit, submissò in tempore literarum fasciculo, tanquam ex Gallia perlato, per cuius occasionem, astutus elabitur. Sed in digressu ab Urbe alium è Ministri foro obuium Campianus aggressus, interrogat, quæ administratio Genevensis Ecclesiæ sit: cùmque ille respondisset à nouem regi ministris per suffragia cooptatis: iterum querit, quod caput sit: nullum ille respondit. Tum Campianus: Cur ergo Reginæ Anglia, quæ istam se tam sequitur, quæ nullum habet caput, se ipsa Anglicanæ Ecclesiæ caput fecit? Negare id Minister primò ita esse. Sed plane reuinctus ne nihil diceret: Vocavit se caput, inquit, quia est christiana Regna. Tum Campianus: Rex igitur Gallia maximè caput est, quia est Rex Christissimus: Nequaquam, inquit, Minister: nam Elisabetha non quouis modo, sed catholice christiana Regna est. Instat Campianus, & in effugio comprehendet: Igitur Rex Hispaniarum verius caput est, quia est Rex catholicus. Deum ita misellum Ministrum versauit; vt non modo de sententia, sed de mente propemodum deturbarit. Puderet me, pigeretque has ineptias prodere, nisi foret opere pretium cognoscere, qui semel ab recta aberrarunt semita, que abrupta, & præcipitia ne errorem confiteantur, tuto, planoque regressu præoptent: quantoque se magis usque, ac magis pudendis plagis inuoluant, ne semel capti videantur. Rodulphi Sheriini, qui ex Anglicano Seminario vna ibi, Rodulphi Sheriini, qui ex Anglicano Seminario vna ibi, fero processit; vt spönderet se postera die cum Beza, vel quouis Ministerum in certamen venturum medio foro: ea conditione, vt accenso ibidem igne, in eum, qui reuinctus esset, iniiceretur. Neque nihil effectum est. Multis dubitationes iniecta: unus recepit se Catholicorum libros lecturum: dein etiam Romanum iturum acceptis in commendationem literis à Personio ad Alphonsum Agazarium. Geneua Christi præclara cohors digressa, primū cum altissima montium iugis, deinde cum vehementissimo æstu in Gallicana planite confectata; pridie Kalendas Iunij Rhemos tenuit. Lætitia, gratulatio, officia, quibus ab Alano, ab Antistite Assaphensi, qui præcesserat, ab vniuersa Collegij iunctute excepti sunt, non est facile explicare. Campianus rogatus, vt ad alios verba faceret; de præstantia Martyrij disputauit: dumque de igne quem Dominus se dicebat venisse in terram missarum, loqueretur; in tantum exarsit, & tuisque ac tantis clamoribus, ignis ingeminavit, ignis: vt audientes famuli, & quidam

96
Tredecim Ro-
ma in Augliam
descendunt.

97
Bonomi a
Cardinali Pa-
leotto Medio-
lani a S. Caro-
lo benignè ex-
cipiuntur.

98
Geneua quo-
modo le geise-
re, & excepti
sunt.

99
Campianus di-
spusat cum Be-
za, & in ar-
bitrio adducit.

100
Disputat cum
alio Ministro,
& penè de men-
te deturbat.

101
Rodulphi Sher-
iini fero.

102
Geneua discessi
Rhemos ve-
niunt.

quidam vicinorum, tanquam excitato alicubi incendio accurrerent: sed nimirum celesti illo igni cor eius ardebat, quo demum in Anglia deflagravit. Eodem tempore superuenere ex Anglia duo, qui iam cognitam Hæreticis Iesuitarum protectionem, ac iussu Reginæ Portus diligentissimè assertari nunciavunt: ipsam quin etiam Personij, Campianique effigiem vulgo propositam, quod facilis, simul ac aduentarent, cogniti caperentur. Quæ audita exacuere Patrum prope-

randi voluntatem. Tamen ne nimis ardore animi sui Campianus videretur abripi, Alanum consuluit, censeret ne laborum, atque discriminum expeditio-
nis eius causa tum susceptorum, tum imminentium constaturum pretium, præ-
fertim cum Pragæ agrum tam fertilem reliquistet. Cui Alanus in hæc verba res-
pondit. Id, Pater, quod Pragæ perte fiebat, unus vel alter de Societate vestra uem horatur.
præstabit. Dein plus tu Anglia, quam Boëmia: Londino, quam Pragæ debes.

Quanquam letor aliquid oræ illi per te repensum, ob eam plagam, quam à Ioanne Wiceloffo de gente nostra olim accepit. Ad hæc optimè nosti vniuersum animæ laboribus, ærumnisque omnibus abunde præponderare: ac spero te plurimas quæsitum, ut est copiosior, ac maturior apud nos messis, quam vnde venis. Quid ergo de operæ pretio maiore dubitas, cum demum in Anglia Martyrij corona tanto promptior, quam in Boëmia sit? Hic sermo ex venerandi eius viri ore ita in Campiani pectus descendit; ut solatium, atque incitamentum ingens postea ex eo se inter ærumnas profiteretur accipere. Sed Audomaropoli, cum domesticis pariter, atque exteris amicis, meliora expectanda tempora suadentibus, colluctandum acerrimè fuit. Namque afferebatur senire quam maximè in Catholicos tempestatem, Sledum Doctoris Sandersoni Angli famulum, cum simulatè catholice religioni se Romæ reconciliasset, antegressum in Angliam, nomina omnium, qui mittebantur euulgasse, & oris figuram: unde expressos vultus portis affixerant. Itaque arctissima Portus tenèri custodia. Ta-
men Personio, atque Edmundo, quando eo usque processerant, visum est por-
rò pergendum, ne ipsorum cunctatio timorem catholicis Sacerdotibus, anda-
ciam Hæreticis adderet. Sed visum, non omnes vna contendere, quod facilis

exploratorum manus effugerent: sive quid eueniret; nequaquam vniuersam spem in casum darent. Ergo Personius, ut magis ad res agendas solers, ac exper-
rectus, idemque totius expeditionis moderator præcedit, monitus inde Cam-
pianum, ut mercatoris habitu, si daretur ingressus, Dorobernum sequeretur. Se enim, si faciles inueniret aditus, & ipsum præmoniturum: si quid secus con-
tingeret; aliunde tentaret accessum. Deo duce, Caleti nauem consensa, Dorober-
num tenuit, Ducus militaris ornatus, comitateque ac prudentia conciliatis sibi exploratoribus, non solum evasit incolmis; sed etiam certum mercatorem,

Campianum significans, si adueniret, commendauit, ut esse molesti nollent: si-
mul per litteras aduolare Campianum jubet. Tum ad Portum Grauelendiensem

progressus, Londonum inde subehitur. Ea Urbs regia est secundum flumen Tamesum in ripa boreali porrecta sexagesimo ab mari millario, opportunitate

mira commercij. Nam statis interualis reciprocante æstu, mare in flumen ira effunditur: ut non lntres modò, sed & naues etiam maxima: in aduersum nihil operofus subeant, quam si secundo amne laberentur. Ergo Personius nocte

subeetus ad Thomam Poundum in custodia religionis causa degentem, iam.

Thomam Po-
undum custodia
que, ut supra demonstrauit, Societate donatum, contendit. Ab eo statim

Georgius Gilbertus accerfuit. Is inuenis erat nobilitate generis, naturaque

donis præstantibus ornatus: qui cum in Puritanorum scæta adoleuisse, Parisijs à

Patre Thoma Darbischiro valde commotus, tandem Romæ Personij opera

penitus etrores eiccerat. Inde reuersus in Angliam de matrimonio agitabat, ho-
nestissima conditione oblata: cum ad Personij aduentum, cura omni mortali se-
creta, ad religionis restitutionem, seque totum, ac res suas addixit. Itaque cum

totius esset expeditionis columen, resque ad Regni Consiliarios, ac Reginam

permanasset; non minus quam Iesuitæ conquirebatur: eoque non longo post

tempore, ut ab Hæreticorum manibus vita eius, ac bonis insidianantium summo-
ueret.

103
In Anglia portus custodiatur, & effigies personarum, & Cäpianum protestant.

104
Alanus Campianum ad Angliam missum.

105
Personius, & Campianus in Angliam diuera-
la via contendente statuant.

106
Personius Cal-
to Dorober-
num venit ha-
bitu militari
non agerius.

107
Londonum ve-
nientibus annis

108
Thomam Po-
undum custodia
decentum adit.

ueretur, Romam venit: ubi sanctè vitam conclusit. Hanc in his literis memoriā hominis virtus, & humanitas incredibilis, cum summo rerum, ac vita di serimine Patribus exhibita, merebatur. Apud eum non diu Personius initio constituit: nam statim ab Henrico Nortonō accitus, in Insulę interiora perrexit. Quia in peregrinatione felices, vberesque obtulit Deo primitias, multis reconciliatis Ecclesiae sanctae Nobilibus. Primus omnium fuit Thomas Tressamus Eques auratus: ex alijs insignes Guilielmus Catisbeus item auratus Eques, & Baro Comptonus, magna in Aula claritudinis, & Franciscus Dimocus vir illustris, & Catisbeus alter Equitis modò nominati patruus, qui multos in Aula annos solutè admodum vixerat, sive suorum consilio, sive ex curiositate cum Personio de religione congressus; primum omnium dixit, necesse esse, vt Pater sibi ostenderet Denm esse: quod cum Personius, vt licuit, fecisset ex tempore; inde intelligens, quo redacta res esset, anno insequenti de ea re disputationem luculentam euulgauit. Extemporaria autem illa dictio sic apud Haren cum perfecit; vt mox planè à Campiano conuersus, non multis post mensibus Londini sanctissimè obierit. Soror autem Dimmoci Maria nomine magni ingenij, animique femina, qua diu in Reginę versata aula, frequentandis Haren corum concionibus eo insaniè venerat, vt crederet Infernum nullum esse; propter quemdam conscientię morsum, pellecta à Fratre, vt Personum audiret; non solum blasphemiam illam eiecit; sed etiam paulò post abiectis rebus mortibus transgressa in Galliam, in vita monastica, quamdiu vixit, cum magno omnium exemplo annos plurimos egit. His faustis exordijs Personio rem diuinam aggresso; interim Campianus Caletō, cum Rodulpho fratre, in Portu inuechitur, Dorobernij, latus ac spe bona plenus, quod is dies erat Sancto Ioanni Baptista Natalis, quem sibi Patronum ascriuerat; eo quod Titularis eti Collegij Oxoniensis, in quo aliquandiu vixerat Campianus, & magistratum publicum totius Vniuersitatis in eo gestarāt. Statim vt nauī descendit, dubia luce fauente, posuit humi genua, Deoque se planè deuonit, ac dedit omnem paratum successum, quem summa illa bonitas tribuisset: tamen mēcūm periclitaretur, sublata in Cælum mente orauit, vt saltem annum vellet sibi laborum, eximiarumque concedere, antequam morte donaret: quod votum abunde Deus complevit: nam quatuordecim & eo amplius menses liberos ad laborem tribuit. Hunc ingressum ipsem ad Patrem Generalem scribit hi verbis. Dei consilio factum interpretor, vt cùm dies ipsos quatuor, vicos secundos expectassem, quinto demum, qui festus Ioanni Baptista fuit, Dno Tutelari meo, cui causam, iterque lepe commendaueram, vesperi nauigarem. Postridie summo mane Dorobernium appulimus homulus meus, & ego. Ita minimum absui, quin caperemur. Coram Prætore Ciuitatis iussi comparavimus. Ille multa coiebat nos esse, qui eramus, hostes hereticarum partium, amantes aquitæ fidei, dissimulasse nomina, religionis causa domo abfuisse, eius propaganda studio rediisse. Vnum vrgebat Alanum esse me: quod quidem ego umbiurando, si opus esset, interposito, me negaturum profitebar. Tandem decenit, idque crebro repetit, cum certa custodia ad Regni Proceres transmissi oportere. Neque scio quis illi nouam mentem iniecerit, præter Deum: cui tacitus interea supplicabam, Diuo Ioanne adhibito precatore, cuius auspicijs eo peruenneram. Repente prodit senex, cui Deus bene faxit. Placet, inquit, vos Peroniū in Anglam penetrare disseminatur.

Campianus Alanius reputatur. 101

Ille multa coiebat nos esse, qui eramus, hostes hereticarum partium, amantes aquitæ fidei, dissimulasse nomina, religionis causa domo abfuisse, eius propaganda studio rediisse. Vnum vrgebat Alanum esse me: quod quidem ego umbiurando, si opus esset, interposito, me negaturum profitebar. Tandem decenit, idque crebro repetit, cum certa custodia ad Regni Proceres transmissi oportere. Neque scio quis illi nouam mentem iniecerit, præter Deum: cui tacitus interea supplicabam, Diuo Ioanne adhibito precatore, cuius auspicijs eo peruenneram. Repente prodit senex, cui Deus bene faxit. Placet, inquit, vos Peroniū in Anglam penetrare disseminatur.

102

Campianus Alanius reputatur. 103

Peroniū in Anglam penetrare disseminatur. 104

Dei gloriam spectabit, non prius. Morosius autem inquisitum in ipsum est, quod intentiores habebantur custodia, suspicione increbesciente iam Personium sefelliisse oculos exploratorum, atque in Insulam penetrasse. Illud vero incedum est, quod cùm placuissest initio Prætori Campianum, ac socium equis imponere deportandos ad Proceres, iamque parati starent equi; eos ipsos Campianus Lō, ubi potestas abeundi facta est, conduxit. Pari felicitate Londonum subvenit. 105

Campianus Lō, ubi potestas abeundi facta est, conduxit. Pari felicitate Londonum subvenit. 106

et us sub lucem, in Thomam Iamium incidit, ex ijs, qui præmoniti à Persono

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK
PADERBORN

ad Ripam Tamesis subinde apparebant, si sortè appelleret, excepturi. Ab eo ex coniectura agnitus ad Georgium Gilbertum deducitur: quæ ipse sic narrat. Londinum attigi, duxit me bonus Angelus nescientem in eandem domum, quæ Patrem antea Robertum exceperat. Accurunt nobilissimi iuvenes: salutant,

vestunt, ornant, armant, emittunt ex Vrbe. Vbi Personius, & Campianus congressi sunt: duas ante omnia expediendas censiuerent controuersias, quibus inter se Catholici distrahebantur: ut coniunctis viribus, animisque validius impiorum impetus propulsarent. Altera erat controuersia de ieiunio: altera de adeundis Ecclesijs Protestantium. Vetus erat consuetudo in pleraque Anglia

sexta feria, & per uigilijs Beate Virginis ieiunandi: tamque consuetudinem seniores catholici Sacerdotes constanter tuebantur: non modò quia à pueris insuerant; sed etiam quia inde usque ab Anglicanæ Ecclesiæ exortu ab Sancto Augustino putabant inductam. Gregorij Magni auctoritate: qui cum illum in Angliam mitteret, admonuit, ut non Romanæ Ecclesiæ tantum consuetudines;

sed & si quas laudabiles in alijs obseruaret Ecclesijs, prout videretur, induceret. Sacerdotes verò in Seminarijs extra Angliam educati, ut aliam hauserant viuendi

yam, tantum volebant Romana ieiunia. Ergo ad tollendum schisma Patres contentum censem habendum. Vile domicilium ultra Tamesim, quod minimo cum periculo conueniretur eligitur. Hic quam maximo potuit veterum, ac recentium Sacerdotum coacto numero, reque diligenter expensa, constituitur, nihil à consuetudine veteri mutandum: sed quibus in Provincijs vigeret mos ieiuniorum; eum Sacerdotes quoque conseruarent. Grauior erat quæstio altera. Nam

cum grauibus pœnis Hæretici Præfeti vrgerent Catholicos, ut adirent eorum Ecclesijs; quidam id metu præstabant: alij opinantes fas esse in tanto periculo, saltem præmissa contestatione se id non facere, quod religionem nouam probarent; quod è doctiorum quoque numero non nemo docebat; sed facile connentum, nequaquam licere: quod ea itio sic, ut imperabatur, non modò periculum rectæ fidei, ac censuram Ecclesiasticarum nexus afferret; sed planè ab tacita professione hæreticæ disciplinæ seiungi non posset. Auxit hæc conspirans tam

hominum Societatis, quām secularium sententia constantiam Catholicis: & acriter pupugit Protestantes, aucto inde numero Recusantium (sic enim appellant adire ipsorum Ecclesijs abnuentes) fuit & illud consultandum. Thomas Cottamus, nomine in Societatem Romæ dato, cùm ethica febri consumeretur,

Lugdunum tentandi Cœli causa: inde cùm deterius potius haberet Rhemos missus; meliore iam valetudine, & Sacerdos creatus perrexit in Angliam. Medio

Iunio Dorobernum appulit, cum Ioanne Harto, atque Eduardo Ristono Sacerdotibus, atque Eliseo Iurisconsulto: qui cultu, ornatuque militari Hauardum se nominabat. Cottamus ex indicijs, quæ pessimus proditor Sleddus præmisserat, tenetur: bona que fide ab Solleno Doroberniensi Prætore traditur Iurisconsulto, qui (ut dixi) Hauardi nomen assumpserat, ut quando Londinium tendebat, hominem ad Cobbamum Baronem Portuum Præfectum duceret. Iuriscon-

fultus nihil in presentia reluctatus, vbi tutum fuit: Auertat Deus, inquit, ut ego eodem veniam, Carnificis ut fam minister: sedumque ministerium ab Sacerdote catholico ducento, Catholicus auspicet. Vbi Londinum venerimus e-

go mihi consulam: item tu tibi Pater consule. Ecce autem, dum Cottamus non Repetitur Corfistitur, vis in Cauponem, apud quem captus Doroberni fuerat, conuertitur: tanus à Cau-

qui mox, cùm Londinum venisset, ad inquirendum versus, fortè in Hauardum incidit: tener hominem, iubet quem spönderat fistere, vel ipsum sequi. Cùm Hic illum repetitis ab eo, cui Patres quid agendum sit consultit. Hi censuere, quamvis ambo soluti viderentur ea ab omni præstandæ fidei officio, cùm iniquè, ac per tyrannidem exerceretur ea inquisitio; tamen ne ea res fraudi cuiquam innoxio esset, tum ad contestandam veritatem, bonitatemque Catholicorum, expedire, ut Cottamus fisteret se. Is iam se paratum ante obtulerat; quare multa cum voluntate, & gratiarum diuinæ Maiestati actione ad Vicarium Cobbami, nomine Andream, pergens, ultra

Personum re-
petit cum quo
controversias
inter Catholi-
cos expedit.

Contentus Sa-
cerdotum ad
controversias
dimendus.

Thomas Cotta-
mus in An-
giam venit.

Ex indicijs præ-
missis ab produc-
tori Sleddo ag-
nitus traditur
catholico occul-
to docendos in
custodiā.

118

Londini Dimit-
titur à ductore.

119

Cottamus à Cau-

pone.

120

Hic illum repe-
tit ab eo, cui

dueendum tra-

diderat.

121

Cottamus ultra
se tradit in cu-

stodiā.

se

se in custodiam dedit, nobili inde morte, ut infra dicetur, transmissus in Calum. Ceterum parum absuit, quin inter eas consultationes vna vniuersi Patres, Sacerdotesque comprehendenderentur. Adeuntem ad ceteros congregatos Robertum Ionsonum conspicatur Sleddus. Indicat Vicepræfecto, suspicari se eum hominem catholicum esse: sequeretur euntem: in ea domo; in quam se immitteret, haud dubie alios inuenturum. Præfectus rogit Sleddum, ut simul eac. Is cum nondum se manifestum Catholicorum tortorem ferret, ne pro proditore agnosceretur, abnuebat. Præfectus nec se iturum ait: nam forte erat Catholicus; quanquam dissimulabat. Proditor instat, ac minatur. Iamque ad Tamesim Robertus pernenerat, & linter consenso properabat trans flumen. Dum certat Proditor, reluetatur Præfectus, audit circumfusa multitudo, de qua re fit alteratio: his signum vi linter consistat: Robertus demum capitur; & ducitur in vincula: vnde & ipse ad gloriosam deinde productus est palmam. Verum diuino haud dubio confitum est, ne, vt contendebat Proditor; sinecerit destinatum ad locum progredi; & cunctis simul comprehensis, prima tantarum rerum semina, quod Satan agebat, extinguenter. Inter hac tamen increbuerat Jesuitarum, ac Seminariorum tama: intentius custodia habebantur ad Portus: plures per Urbes exploratores: Hæretici ministri, ac rerum potientes iactare in vulgus nefariae communicationis nomen, ac proditionis contra Patriam, & Reginam initæ: eo prouis ad fidem, quod hoc eodem tempore Nicolaus Sanderus Gregorij Pontificis auxilio, coniunctis cum quibusdam Catholicorum Comitum in Hibernia viribus aduersus Hæreticos ciebat bellum. Quare Angli sibi timebant tum à Pontifice, tum à Rege catholico: cui Lusitania nouissime addita, tantum accesserat virtus. Hac præparatione populi, Regina Idibus Iulij noua Edicta vulgat, quibus Iesuitas, duorumque Collegiorum extramarinorum Presbyteros, atque Alumnis contra Iesuitas omnes denunciat reos læsa Maiestatis, & variarum in ipsammet, ac Rempublikam conspirationum autores: ac proinde Progenitoribus, ac Tutoribus mandat, vt suos primò quoque tempore in Regnum reuocent: Mercatoribus, certisque omnibus grauissima proposita pena, ne Collegijs illis, aut vllis ipsis Alumnis pecunias transmittant: omnibus demum vniuersè in Anglia, ne quis domum, aut ad colloquia admittat, aut quouis modo iuuet: sed Præfecto viatori, seu proximo Magistratu tum illos, tum qui eos vel hospitio recipere, vel fouere nouerint, statim prodant. Hæc talia cum essent, Patres vt inuidiosam opinionem adeo rebus gerendis aduersam sedarent, & aduersus quemque casum veritatem pre munirent; quæ habebant à Præsidibus suis mandata, ne se villo pacto rerum ciuilium administrationi infererent, multis viris grauibus ostendere. Et Campianus veras aduentus causas scripto comprehendit, fallacia Hæreticorum, quibus plebi miserè imponunt aperiens. Aiebat veram, cur Iesuitæ venissent, causam non esse, vt seditiones concitarent, quod aduersarij factiabant; sed vt pacatè homines ab errore ad veritatem, à prauis moribus a virtutem traducerent: idque vel iureiurando probaturos: prolatoque Prædictorum precepto, quo vetabantur res politicas attrectare. Ceterum Sanctissimam Domini eam esse mentem; vt nunquam ab sancto illo cœpto desistat, modisque omnibus Anglicanam hæresim tentet euertere: ipsis pariter Societatis Moderatoribus certum, ac fixum esse, opus in nomine Domini cœptum tueri constater, ac proseguiri: neque vllis periculis cedere, dum habeant quos mittant, si prius defuturam aduersarij ad maestandos homines vim, quam alijs ad succedendum caritatem. Proinde intelligerent Anglicani Hæretici, eos, qui venient, ad omnem euentum paratos esse; nec quicquam magis cupere, quam pro Dæ gloria vitam effundere. Prius tamen quo veritas illustretur; rogare, vt fibi protestas disputationis publice fiat. Huius scripti autographum Campianus aperte retinens, vt secum, si forte ipse in manus Hæreticorum veniret, caperetur exemplum apud Thomam Poundum suo subscriptum nomine depositum, quod posset, cum vñus ferret, Proceribus fieri causa testior. His ita Londini gestis, simul vt periculorum ingruentem tempestatem declinarent tantisper; simul vt latu

Comprehendi-
tur Robertus
Ionsonus. & pe-
ne omnes, aliis
comprehensi-
sionis, nisi casu
euasillent.

Diligentius cu-
stodiuntur adi-
tus in Angham.

Patres Patriæ
proditoris im-
putantur.

Nova edicta
contra Iesuitas
& Collegiorum
Alumnos.

Campionus
scriptio causas
aduentus Pa-
trum compre-
hendit.

diuinæ faces spargerent; partita inter se Insula, Campianus ad Prouincias Oxo-
niensem, Barcheriensem, Northantonam, & alias versus Occasum: Personius Personus, &
versus Septentronem ad Glossestrenes, Vigornienses, Erefordienses excurrit. 127
Deducebantur à iuuenibus nobilibus, qui, & ad vitam suppeditabant necessaria. diuidunt.
Modum peregrinationis Campianus ita describit. Partem aliquam regionis ob-
equito penè quotidie: ingens omnino messis est: sedens in equo meditor con-
ciumculum, quam ingressus in domum perpolio. Deinde si qui me adeunt; col-
loquor, aut confitentes audio: mane peracto sacro verba facio, aures afferunt
sicuties: sacramenta percipiunt frequentissimi. In ijs administrandis passim
iunamur à Sacerdotibus, quos ubique reperimus. Ita fit ut & populo satishat,
& hæc Prouincia minùs laboriosa nobis reddatur. Presbyteri nostrates, ipsi do-
ctrina, & sanctimonia præstantes, tantam opinionem nostri Ordinis excitarunt;
ut venerationem, quam nobis exhibit Catholicæ, nonnisi timidè commemo-
randam existimem. Quo magis videndum est, ut subsidiarij, quibus nunc ma-
xime indigemus, eiusmodi sint, qui hæc omnia probè sustentent. Ante omnia
concionibus habendis exerceantur. Diu euadere manus Hæreticorum non pos-
sumus: tot oculi, tot ora, tot hostium insidiae. Habitù dementissimo sum, quem
sepè commuto, itemque nomina. Lego ipse litteras, in quarum prima pagella
scribitur: Campianus captus est. Hoc iam ita decantatum circumsonat aures
meas quounque venio; ut mihi timor ipse timorem excusserit. Anima mea in
manib[us] meis semper. Hoc afferant meditatum, qui supplementi gratia mittun-
tur. Verum quæ solatia in hoc negotio miscentur, ea non solum formidine pœ-
nae, sed etiam pœnas qualibet infinita dulcedine compensant. Conscientia pu-
ra, robur inuictum, ardor incredibilis, opera insignis, numerus innumerabili-
sum, summi, mediij, infimi, omni etate, & sexu. Hic inter pios Hereticos, si
qui sunt paulò æquiores, prouerbiū inoleuit: Catholicos esse, qui argentum
resoluant, quod debent: adeoque, si qui Catholicæ iniuriosus quæpiam tra-
uant; expostulatur eo nomine, quod à talibus minimè istud fieri conueniat.
Hæc tenus Campianus. Cùm igitur primùm domum cuiuspiam diuertebant, salu-
tabant eos domestici, quasi externos, & ignotos: dein cùm fieri tuto poterat,
ad conclave interius adducebant, in quo Oratorium adornarant. Ibi omnes è
familia prouoluti in genua, Sacerdotis benedictionem postulabant humillimè:
tum interrogabant, quādī apud eos mansuri essent, quod esse tempus quād
longissimum voluissent. Si die postero discessuros se dicarent, quod ferè sole-
bant, ne longiori mora periculum crearetur; omnes eo ipso vesperi ad pecca-
torum se confessionem parabant: postridieque diluculo, auditio sacro, sanctissimum
Ecclesiæ Sacramentum sumebant: tum habebatur concio: rursus im-
pertita benedictione, Patres cum faustissimis prectionibus, ac desiderio summo
dimitebantur. Nulli erant, qui de longioribus sacris quererentur: imò si Mis-
sa quævis horam ferè non explereret; agrè satisfactum sibi putabant. Si Sacerdo-
tis copia esset, octauo quoque die conscientiam expiabant. Lites inter Catho-
licos vix illæ. Denique ea fere omnium vita, ut appareret fieri diuinitus cum
tentatione prouentum; atque insectationem eo tantum valere; ut quasi pietatis
facem ventilans, non extingueret, sed vehementius inflaret. Extremum
sub Autumnum recepere sese Londonum versus. Campianum satius visum est 129
non redire in Vrbem. Itaque facta sibi optione, quascunque liberet Prouin-
cias peragrandi; Lancastriam, & Eboracensem tractum delégit. Personius
Londini nouas turbas inuenit. Venerat è Polonia valetudinis causa Iacobus
Bolgraveius Sacerdos è Societate ex Anglicana quidem familia nobili ortus; sed 130
puer extra Insulam eniitritus ut neque lingnam, neque rerum Anglicarum
prope quicquam nosset. Ignorabanti aduentum eius Patres: neque ille audie-
rat de ijs: cùm statim interrogatus, vellet ne Ecclesiæ adire Protestantium;
aditum sese respondit. Bonus homo fraudem non intellexerat: tantumque
agi putabat de adeundis spectatum, ut sit, atque etiam concertatum. At Hæ-
retri ea professione lati, potestate facta vti liber ageret; rem latè spargunt:

Quam carè in
Missionibus se
gererent Patres.

Londinum con-
veniunt.

132
A fratre acci-
teti reprehē-
dunt.

Inuentum Jesuitam, qui doceret, suoque confirmaret exemplo, Ecclesiæ adi-
ri fas esse: quem sermonem Bosgrauij germanus, moribus aliqui non admis-
sum severis, cùm accepisset; hominem adortus, docet quid forte per imprin-
dientiam commiserit, quantum periculum crearit pusillis, quantam Catholi-
cis, & Societati, & familiæ Bosgrauiae notam inuaserit. Cohortuit, ille execra-
tusque fraudes Hæreticorum, quicquid à se peccatum sit facile emendaturum
spondet.

133
Exterrem iuum
purgat, & in
vinculis detine-
tut.

Aduit protinus Pseudo-Episcopum: qua se adiutum Ecclesiæ dixerit;
ratione exponit, in eaque postans sententia, datur in vincula, quorum ex-
tum infra reddemus. Præter hunc sermonem de Bosgrauio Charci Calvi-
niani Ministrari, & Hammeri libri cuncta turbabant. Poundus, Campiani ser-
pium si veniret in manus hominum è re catholica fore existimans; euulgarat non
sine profectu, vt dolor ostendit Ministrorum. Illud igitur, & vniuersum le-
suarum Ordinem, Sancti item Ignatij vitam miris modis exagitabat, addito li-
bro, quem nuper in Germania à Paulo Floreno, & Christiano Franco in Socie-
tatis vituperationem, à quo ob hæresim exterminati fuerant, compositum, An-
glicè conuerterat. Hanc ergo flammarum restincturus quam ocislimè Personius

134
Libri contra
Societatem im-
pediti.

tecedit in Catholicæ nobilis domum, in libros Charci, & Hammeri censuram ag-
reditur: quodque planè tantis in angustijs, tot inter assidue intentas aures,
tot vigiles, interdiu, noctuque oculos mirum videatur, viam tentar, qua liberum
typis excudat, Guilielmus Briukleas excellentium partium vir ulro operam
defert, omnia comparantur, conducuntur Impressores, vel Catholicæ, vel quæ
vellent reconciliari Ecclesia: Typographia instituitur in Villa prope Londonum
mro silentio, pari festinatione. Conatus est Diabolus interturbare præla-
cepta, capto, & in quæstionem adducto Brinklei famulo: sed eo nihil enu-
ciant, in publicum repente apparuit Charci censura. Tot ibi mendacia auto-
ris, ceterorumque eodem è grege parœcta tam aperte, ad hæc ita explicauit
Societatis Instituta; vt Charci elucidatio ad illustrandum, non ad obfuran-
dum nomen Jesuitarum valuevit. Nam iubebat Personius præfertim considera-
ri, quænam Florenus, & Francus, quorum auctoritatem Charcus tantum celebra-
rat, in Societate criminarentur; apparebat enim esse dignissima laude, at-
que odio duntaxat virtutis irrideri. Criminabantur nimiam religiose discipli-
na custodiam: iuniores absumi: Castitatem cum scrupulosa contentione adver-
sus vel minimas commotiunculas conseruari: in administratione omnia ad for-
mam quandam supra humanam exigi: meditationibus cerebrum frangi, & ala-
id genus: quæ luce clarius demonstrabant, non vitia eorum, qui accusaban-
tur, sed accusantium mores. Haud minore felicitate scriptus, impressus, vul-
gatus est liber ad Recusantes purgandos. Iam enim publica edicta erant Comi-
tia, quibus grauis multa decerneretur, si quis ab Ecclesia Protestantum abli-
neret: iamque præcipui Catholicæ perducti erant in custodiam, & multi cap-
abantur in dies: nec rursus deerant, qui in supremo illo periculo dissimulare fa-
ducerent, docerentque. Ergo Personius ostendens non per contumaciam, ne-
que planè ullam ob aliam causam Catholicos abstinerere ab Ecclesijs Protestan-
tium, nisi quia conscientia impediens; id tot, tamque apertis, atque eviden-
tibus rationibus confirmauit; vt aduersarij ipsi refragari non possent: nisi
Atheonum more vniuersam conscientia rationem penitus negligendam cen-
sarent. Hi libri statim vt impressi erant, Londonum à Villa furtim inuehebantur,
ibique in Sacerdotum manus centeni, aut quinquageni distributi, eodem tem-
pore in vniuersas Regni oras diuulgabantur. Cumque lectores Catholicorum
domos erant de more ad eos tollendos scrutaturi; non deerant copioso numero
iuenes nobiles, qui proxima nocte eos ipsos libros in Hæreticorum ædes, &
officinas insererent, perque plateas, & ipsam per Aulam disseminarent: vt alii
interim lectione prodeissent, atque Catholicæ non possent accusari tanquam soli
eos habuissent. Non tamen hæc sine sollicitudine perpeti, maximisque periculis
administrabantur. Quin eo res demum angustiarum deuenerant; vt primores
Catholicorum contra eundo nil nisi exasperatum iri, malum, nec posse diutius
vitæ

136
Imprimi cu-
tar.

137
Alia Apologia
pro recusanti-
bus Hæretico-
rum adire Ec-
clesias excusat.

138
Personij libri
in vulgus spar-
guntur.

vitas Patrum conseruari existimantes, cedendum parumper tempori planè sta-
tuerent. Itaque Vilsonum, eum, qui Seminariorum rem procurarat in Anglia,
estate iuxta, ac præstanti virtute venerandum Sacerdotem, allegant ad Perso-
num : ipsos quidem maximè gaudere , proficerisque Patrum aduentu , atque Catholici leges
præsencia ; multum commoueri , excitarique constantia : tamen quoniam vi-
deant in eos, & causa eorum in ceteros Catholicos tempestatem adeo insanam
exciri; rogare, ut tantisper extra Regnum secedant, ac se temporis meliori reser-
vent. Viaticum, tutamque abnauigationem ipsis curæ fore. Ad qua Personius , 139
gratijs actis de sollicitudine, consilioque Nobilium, quæ non dubitaret ab opti-
ma mente profecta, respondet : Homines Societatis , vii non sua sponte in An-
glam venerant; ita excedere non posse iniussos. Tempestatem satis iam dudum
visam, cùm planum sit Dæmonem vbiq[ue] talibus inceptis talia obiectare impe-
dimenta. Ad omnia se cum diuina gratia paratos adesse. Catholici agerent sanè
securi; nihil ab Societatis hominibus, nisi commodum habituros, neque domos
eorum adituros , nisi accersantur. Ad extreum benignitate , qua viaticum
deferebatur vñeros se, vbi per Superiores euocarentur. Non ingratum accidit
id responsi , magnique animi specimen Optimatibus. Atque adeo ipsi ad se pri-
mi Patres accibant : neque permisit Deus gloriofa incepta segni formidine inter-
rumpi, nec paterna eius in tantis periculis custodia deerat. Euénit aliquando , 140
vt domo, in qua Personius diuerlabatur, ad eum capiendum obessa, in conti-
guum fœnile transgressus, interque fœnum delitescens, satellitum manus effuge-
rit. Sed illud multiplicem Numinis tutelam clarius ostendit. Eduardi Rift-
oni germanus frater Londinum è Lancastria venerat, maximè, ut Personium
videret. Admonitus Pater, ad hominem adit in publico hospitio , cui signum
erat Rosa rubea, diuersantem in ædium parte, ad quæ post vestibulum ad de-
xteram per portulam intrabatur. Sed cum inuenisset in magno conuiuarum
numero; aliud tempus condicunt. Fortè inter conuiuas vñus erat è grege de-
latorum. Is ad Franciscum Valsingamnum supremum Regni Secretarium defert
indictum, visum à se hominem vestitu cineraceo, procerâ statura, ore, ac de-
mum totius figura corporis, Personium esse, Dominico die vesperi in ea hospi-
tij parte, vt ipoponderat, affuturum. Latu[m] indicio Secretarius ; milites post 141
hospiij portulam furtim collocat , qui aduenientem teneant. Vbi clauso , Personius in
tutum spondebant iter tenebra, & minutus inuabat imber; Personius cum ser-
uo ad hospitium redit, ac vestibulum ingressus, quia illam dextrorūm portu-
lam clausam reperit; cœpit de loco ambigere , perturbataque memoria , inter-
rogat, exturba, quæ in atrio versabatur, multa : num hospitium illud , sic Rose
candidæ. Negat turba : ille circumspiciens, memoriāque excutiens , atque 142
adeo noscitanus locum, iterum instat : Nonne id Rose candidæ hospitium est ?
Illi iterum negantibus, pergit quærere, vbi eo signo hospitium esset. Osten-
dunt quoddam admodum inde procul : quod cùm Pater nequaquam id esse ,
quod quereret, intelligeret; rursus quærerit, num aliud sit propinquius. De-
monstrarunt in eadem vicinia Cauponulam : quod cùm abiisset, nullis vestigijs
repertis eius diuersorij, quod volebat ; notat diligenter loca, & noscitando pro-
grediens statuit omnino, quod prius adierat, id esse, vbi expectaretur , hospi-
tium. Redit o[mn]i, insistique de integro querere : Num Rose candidæ ei Domus
esset : quod tories fecit, vt iam homines quidpiam suspicantes intendere in eum
oculos inciperent, admurmurantesque capita inter se conferre : ac statim inso-
litus Patrem terror inuadit, vt quid se verteret ignoraret. Eduardus abierat Ca-
tholicos conquistum, qui concionem de more eo vesperi audirent. Eius fra-
ter consultò se tenebat in cubiculo, ne alienis interuentoribus locum aperiret, 143
Ita factum est, vt in nullum è notis Personius incidet : eaque portula hospitij
nunquam aperiretur , neque eam pulsare ipsi in mentem venerit. Denique
confusus, cùm tenebra essent granes, & imber densior, seruo in aliam domum
misso, ipse mæstus in domum eiusdem vicinie, vix ab eo hospitio quatuor in-
teriectis domibus dissitam, infest sese. Erat Domus Thomæ Gerardi Equitis
aurati,

144

Diverit fortui-
to ad Thomam
Gherardum.

aurati, cuius filius Ioannes Gerardus virtutis eximia Societatem postea se-
quutus est. Nihil poterat ei domui contingere magis, præter, ac supra vota.
Fit concursus ad hospitem, & gratulatio, & plausus. Unus dolebat Personius,
quod sciebat se expectari, & hospiti die postero abeundi necessitatem esse. In-
cipit ergo narrare quid euenerit: illi interpellant, iubent curam ponere, fibi
Deo missum. Post solennia Catholicorum officia, cubitum omnes eunt. Vix
quietem villam admisit Personius, cum in silentio noctis fores vicinorum pul-
ri, fierique insolitus strepitum audit: atque se Deo commendans in omnes ca-
sus vigilabat intentus: neque frustra ea erat cura. Collocati in insidijs satelli-
tes, vbi post longam expectationem, qui in primis petebatur, non apparuerat
Ristono Sacerdote, septemque alijs captis, in vicinis etiam domibus Per-
sonium conquisierant: ac, Deo ita volente, cum contiguas explorassent, non
attigere illam, in qua degebat. Secretarius Valsingamus ad eam vique noctis
partem vigiliam protraxerait, audiebat cum appropinquasset, sensit cum preda
satellites: sciscitatus, num cineraceus ille adesset; vbi negatum est, noctem
perditam ait. Vbi primùm illuxit, Personius, ad hospitium Rosa rubea acce-
dens, planèque locum agnoscens, auebat interrogare de amicis hospitibus: sed
ob nocturnum strepitum, veritus ne quam suspicionem moueret, paulum pro-
cedit, inque nobilium adolescentium catholicorum vñā simul in contubernio
studentium coronam infert se, vni eorum duntaxat de facie notus. Cœptis ser-
monibus superuenit Nuncius Personium captum esse in hospitio Rosæ rubeæ.
Commouetur Pater ore nonnihil. Quare is, cui notus erat, eum seducit, & quid
esset interrogat. Pater rem ordine, quoque via ipsum diuina bonitas seruant,
exponit. Adolescentis admirabundus, ac plenus gaudio: Vis ne, inquit, hosce
omnes lœtitia impertiamus? Ut liber, inquit, Pater, si fides certa est. Introdi-
cuntur omnes: res singillatim narratur: fit gratulatio maxima. Et quoniam
non amplius tutus erat ille color cineraceus, cum pro indicio haberetur, totum
alijs vestibus induit, & emittunt. Ita Deus hominem seruauit, qui expeditio-
nem illam tot deinde spatio annorum, summis laboribus, curis, periculisque
sustineret. Quod si memoria constitisset in hospitiis nomine; vel si tam multum,
ac sèpè circa id versatus in aliquem è notis incidisset, quod erat facillimum fi-
xari, cum sic expectaretur; vel portulam invenisset patentem, vel clausam pu-
sillam, vel unus aliquis è turba non semper negasset tantum id hospitium esse
Rosæ candidæ, sed adiecisset aliquando esse Rosæ rubeæ; vnde sui erroris po-
tuisse admoneri: vel denique si, vi cetera vicinæ, ita contiguam ijs Thome
Gerardi domum satellites explorassent; nihil propius erat, quam vt Hæretico-
rum vota succederent. Sed Deus, qui volebat semen relinqui, ne vniuersa in-
sula, iacturam multorum in uno faceret; nec deesse, per quos ex ea Gente ater-
na gloria destinatos, ad propositi sui exitum adduceret; ex hoc, alijsque peri-
culis fidelem suum administrum eripuit. Iam exitus instabat anni: quoque no-
minaui Thomas Cottamus, Iacobus Bosgrauius, Robertus Iansonius, Eduardus
Ristonus, præterea Rodulphus Sheruinus, & alijs permulti dati erant in car-
cerem; cum violentius Hæreticorum furor exarsit, & varias à Proditoribus, at-
que Apostatis, etiam Diabolus exciuit procellas: quæ vñā cum Campiani, alio-
rumque nobili morte, ad ornanda in sequentis voluminis exordia, si Deo cordi-
fuerit, referentur. Hoc progressu cœpta expeditione Anglicana; Missio Sveci-
ca enentum inferiorem expectatione sortitur. Nihil omnium à Possevino est in-
dustriae, ac laborum Verbo, scriptisque Regem, ac Secretarios, qua maxima
in Dominum poterat constantia, prudentiaque tractauit. Irriti euentus non
vna fuit sententia. Hi credidere non ausum Regem, quæ recte intelligebat for-
titer equi. Alij nunquam sincere toto hoc in negotio versatum; sed ad sui
commoda ludificatum Catholicos. Quippe cura ad recuperandum aurum Ne-
politanum adiecta; eam ob rem Pontificis, Regisque Catholicî gratiam adane-
facti sui rationem reddens, ostenderet ex vna parte pecunia magnitudinem,

145

Alij capiuntur
pro co.

146

Ad alios Ca-
tholicos diver-
tit.

147

Mutat vestes,
ne agnoicitur.

148

A Deo in An-
glatore salutem ad
multos annos
seruatur.

149

Suecicæ Missio-
nis manus ex-
tus.

150

Variæ huic rei
existimare cau-
se: sed intra gratiam item Hæreticorum. Ut Dano, Saxoni, fratrique suo,

pro qua pretium extaret simulationis: ex altera nihil missis vltro citroque Legatis in religione immutatum, cuncta perseuerare, vt erant ante Lutheranica. Pontifici vero supplicasse, vt dispensaret certis in capitibus ad simulationis integrum: at ea delecta capita, quæ sciret nunquam impetratum iri. Alij crederunt, Regem, qui præ se omnes sapientes contemnebat, ex ingenio suo nouam quandam religionis formam architectatum, minus ab catholicâ abhorrentem: idcirco & Liturgiam affinem catholicæ edidisse, nec penitus Pontificiam auctoritatem negligendam putasse. Illud quidem certum est multa ab eo homine verè cognita. Lutherum, Zwinglium, aliosque profanos nouitatum auctores nullo in pretio apud eum fuisse, sed in magno Patres antiquos. Quo graviores misser Domino Deo tanta secum clementia vso dabit apud Inferos poenas. Illud quoque prope est certum, si serio, & audenter complexus rem foret; ita populum, & plerisque Proceres animatos fuisse; vt multò minore motu, quam sibi fingebat, restitui religio sancta potuerit. Quod si etiam tam sancto in cœptō Regnum, ac vitam dedisset; quid illo beatius? Et verò quid sceptræ terræ ad Regnum Cæli sempiternum? sed non omnes intelligunt verbum istud. Ergo Possevinius cum Possevinius cum
viderer nullam superesse spem operæ cum precio in Suecia ponenda; modestè, Socis à Rege
arque ita vt relinquaret commercio patentem viam, & infixos in animo Regis recedunt.
acres aculeos, relictis etiam scripto responsonibus ad multas eius quæstiones, quas in Bibliotheca selecta dein vulgavit, commeatum petijt, discessitque vna cum Patre Guilielmo Good, ac Laurentio Noruego die Sancti Laurentij sacro. Porro Noruegus prospero, vt memoratum est supra, opus ingressu exorsus, eò gratia, arque auctoritatis apud Regem processerat: vt eum ad Collegium instituendum, sibique in disciplinam dandum compulisset, in quo Sueci adolescentes bonis litteris informarentur. Nec male res procedebat, catholicis è Belgio inuenibus ad docendum accitis. Verum post Possevini reditum infra dicti eius conatus sunt. Bonus Pater vbi cognovit tam obstinatè Regem dispensationes petere, ne si non impetrarentur, obtentu illo Rex viceretur ad hæresim conservandam; in omni sermone ab eo consilio conabatur auertere: interdum acris, ac fortius, quam Regis, & quidem suo iudicio, sapientis, ferre stomachus, posset. Neque solum id agrè Rex tulit, sed suspicari quoque cœpit, aut certe simulauit Noruegum apud Pontificem obstitisse, ne postulata concederet. Ergo sue offenditione hinc orta, vt Rex volebat videri, qui cum Noruegum dimitteret, ad annum duntaxat dixit, velle cum abesse, si forte interam Pontifex fletteretur: seu potius quod felices eius conatus vellet abtrumpere, ne nimium procederent, cum adolescentes non pauci catholicam religionem cum litteris haurirent: alijs que præterea frequentes conuerterentur, ac Pater lingua Gentis, & dicendi facultate, & dexteritate animos hominum pellicendi multum valeret; Collegium soluit, scholam Hæreticis reddidit, conciones Laurentio interdictis, postrem è Suecia iussit excedere. Subsistere apud Reginam Stanislaus Varfevius, & Galpar Vitocius, cum Vberto, & Ardupho Sacerdotibus nouitijs, quorum Vbertus ex Belgia aduenerat in ijs magistris, quos Laurentius aduocarat: Arduphus ab Collegio Germanico securius erat Possevinius, uterque bonus Sacerdos, & iam Suecicè aliquid loquens. Hic fuit Sueca missionis exitus impar votis, sed nec paenitendo, neque cum simplici fructu. Per eam occasionem Olomucij, & Braspergæ Seminaria instituta: permulti adolescentes ad Catholicam fidem, aliquie perduci; cuncto in populo excitata, pristina pietatis memoria: illatus Catechismus Romanus lingua Suecis vernacula. aliquie utiles sparsi libri. At Valtenensis Virginibus auxilium, ac solatium, quasi de celo allatum. Valtenæ Gothiæ Orientalis Oppidum est, situ, & venerandis ossibus Valtenense Cœnobium adiutorum.

tantum

tancum, sed etiam in ceterarum Virginum pectora castissime conferuerat. Verum tridécim iam annis præterat, nunquam facta legitimum Antistitem, per quem confirmaretur. Septem item Virgines aliquot iam annos expectabant huiusminem, cui rite profiterentur. Has igitur primum Stanislaus Varzeutius & Reginam comitarus, deinde etiam Possevinius mitifice iuverunt. Possevinius pro tradita sibi à Pontifice potestate septem illas, prius fidem consueta professas formula, ad votorum solennem Professionem admisit. Abbatissæ, & quam Priorissam vocant, confirmauit præfecturam: omnibus sacrosanctam Eucharistiam impertij, orationibus habitis ad formam quadraginta horarum, ante sacramentum Christi corpus palam propositum. Quæ gesta omnia tanto Virginum, ac Patrum sensu: ut hi cunctas ærumnas abunde yna illa cælesti voluptate compensatas ducerent. Ipse autem Virgines multa commemorabant admiranda ad ipsas tutandas diuinæ prouidentiæ argumenta. Erat præterea Vastenis schola centum ferè discentium, cui præterat Ludimagister Hericus nomine, à Pate Laurentio Noruego tum literis eruditus, tum conuersus ad catholicam fidem. Et quoque Patrum aduentus perutilis fuit: nec planè frustra sensim ipse studebat aliquid promouere sinceram pietatem. Adeo apparebat salutare fuisse Noruegi consilium per litterarum professionem insinuandi catholicam fidem: ut ipso nulla videatur fuisse causa, cur Rex eum amandauerit: nisi quod nimis verebatur successus: eandem enim ob causam quædam eius scripsa venit legi.

154
Poloniz res.

155
Collegi Poloniensis initia.

156
Palatinus Collegio inchoando se opponit.

157
Arcis Praetetus Collegium promovet.

158
Gymnatum aperte quinque auditibus.

159
Martinus Laterna cum Regie ad bellum proficitur.

tantum, sed etiam in ceterarum Virginum pectora castissime conferuerat. Verum tridécim iam annis præterat, nunquam facta legitimum Antistitem, per quem confirmaretur. Septem item Virgines aliquot iam annos expectabant huiusminem, cui rite profiterentur. Has igitur primum Stanislaus Varzeutius & Reginam comitarus, deinde etiam Possevinius mitifice iuverunt. Possevinius pro tradita sibi à Pontifice potestate septem illas, prius fidem consueta professas formula, ad votorum solennem Professionem admisit. Abbatissæ, & quam Priorissam vocant, confirmauit præfecturam: omnibus sacrosanctam Eucharistiam impertij, orationibus habitis ad formam quadraginta horarum, ante sacramentum Christi corpus palam propositum. Quæ gesta omnia tanto Virginum, ac Patrum sensu: ut hi cunctas ærumnas abunde yna illa cælesti voluptate compensatas ducerent. Ipse autem Virgines multa commemorabant admiranda ad ipsas tutandas diuinæ prouidentiæ argumenta. Erat præterea Vastenis schola centum ferè discentium, cui præterat Ludimagister Hericus nomine, à Pate Laurentio Noruego tum literis eruditus, tum conuersus ad catholicam fidem. Et quoque Patrum aduentus perutilis fuit: nec planè frustra sensim ipse studebat aliquid promouere sinceram pietatem. Adeo apparebat salutare fuisse Noruegi consilium per litterarum professionem insinuandi catholicam fidem: ut ipso nulla videatur fuisse causa, cur Rex eum amandauerit: nisi quod nimis verebatur successus: eandem enim ob causam quædam eius scripsa venit legi. Quam verò in re catholica latus, & varius Rex erat Suecus; tam se constantem, ac strenuum ferebat Rex Poloniae Stephanus. Is Polocensi Ducatu ex Basilio Magno Mosconia. Duce, quem atnum iam decimum septimum obtinebat, vi recepto; Arceque Polocensi, quam hostis firmissime communiquerat, propo miraculo potitus; nihil habuit antiquius, quam ut Societatem in eum tractum induceret: eo consilio, quemadmodum ipsemet scribit ad Franciscum Sunerum Provinciale, ut ad Deum rerum gestarum gratiam, fructumque referret; eorum locorum homines, quibus aut nulla religionis cognitio, aut schismatis omnis contaminata esset, ad pietatem, atque Ecclesiæ catholice obedientiam adduceret: eosdemque arctius adiungeret sibi, ut qui perspicerent, Regem studia, & benè gestas res ad religionis venerationem, atque ad animarum salutem potius, quam ad utilitatem suam referre: tum litterarum cultura ad humanitatem perpoliret. Eadem de re litteras eo ipso die, quo in Arcem hosti ereptis ingressuros erat, ex Castris ad Patrem Scaram Vilnenis Collegij Rectorem dedit. Ergo ad Collegij exordia duo Sacerdotes Stanislaus Leciciensis, & Stanislaus Alandus, cum Georgio Nanceo adiutore leeti, excunte Iunio perueniunt, Scarga duce, quem Rex misit, suborientes ut quosdam motus auctoritate, qua apud Proceres multum valebat, sedaret. Fuit hæc statio Societatis multis in annos patientiæ, constantiæque palestra nobilis. Nam Polocensis Palatinus obfirmatissimus Caluinista nihil præternasit, quo catholicum prædiūm exercere, vexareque posset, ut ad fugam tandem capessendam vexationis acerbitate compelleret. Iusserat Rex domum ijs, & Templum aliquod ex lignis, quæ fuerant Ruthenorum, & vacua tum erant, attribui: sed, causasse Palatino, nil esse vacui, ipso die Sanctis Apostolis Petro, & Paulo sacro, Patre Scarga, cum vidisset patentem adiculam ipsis Apostolorum Principibus dedicatam, & domunculam proximam item desertam; Francisco Zulgo Arcis Praeteto, apud quem adhuc diuersati erant, fauente, in eam Socios induxit: locoque perpurgato cœpit Societatis munia exequi die sacro Visitationis Deiparæ: fratribus Palatino, & Vladica Ruthenorum lites aggressis: nam Regis prauulii auctoritas. Ludo literario aperto, quinque numero discipuli conuenere initio: sed casitas nil despicit. Mox amplificatus est numerus: quin & Palatinus ipse, ac Ruthenorum Episcopus, aliisque è primis suis liberos addidere. Interim alij alibi per Poloniam Patres, ac Nicolaus Sedcontius in Samogitia hoc Regi patrocinio, & fauore præclarè rem gessit. Martinus Laterna Regem contra Moscum tendentem comitabatur, sua aduersus Dæmones, prauafque opinione bella

bella & ipse gerens. Andiebatur libenter à milite, & audiebat ipse non paucos de criminibus confitentes: multosque etiam ex nobilibus Deo. Ecclesiæque reconciliavit. Polonia Provinciam Laurentius Magius ex Austria missus cuperat ¹⁶⁰ Laurentius Magius Poloniam recognoscere, domesticorum pariter, atque exterorum gratulatione quam maxima, præsertim Francisci Sunyeri Provincialis: cùm interruptu opus nunciata mors Euerardi, qua extraordinaria potestates finiebantur: & subinde Sunyeri ¹⁶¹ rus ipse geminato Provinciae luctu decepsit. Is patria Barcinonensis dum Peru- Francisci Sunyeri Provincialis traxit Ciuii, Pontificioque iuri dat operam, ad Societatem receptus, Romæ in Provincialis tradenda christiana doctrina, in concionibus ad vinclitos in custodijs, & circa mors, & laudes, Romanum in Oppidis exercitus: tum in Austriam missus, Philosophiaque Viennae explicata; in Poloniam Societatem primus inuenit: primusque eam Provinciam, inde usque ab ortu, Provincialis administravit. Vir perhumanus, ac mitis, rari exempli, carus & ijs, quos regebat, & alienis Septentrionalium nationum amansissimus, coepe ad mores sese gentis candidissime totum fingens: & quicquid aliter assuetis difficile toleratu est, caritate Christi sic condiens, ut etiam suane sentiret.

Regis Stephani conatus egregiè emulabatur eius frater Transiluanus Princeps Claudiopolitanum Collegium vrgens. Nonnum tamen nisi in Kolosmonstra ¹⁶² Transiluanica scholæ habebantur. Interim concionibus ibi, & Albæ Iuliæ nonnihil promouebatur. Pagi vero tres iam ad Collegij vestigalia assignati, ad fidem propè conversti. Sed mentis illius sempiterne consilia inenarrabilia inuit in Augustano fundando Collegio recognoscere. Alias perstrixi suscepta certamina, ut è statione, quam ibi iamdudum habebat Societas, Collegium ad instituendam quoque inuentum efficeretur. Duxes Bauari, Augustani Antistites, Maximiliani Cæsar, Cardinales multi, Romani Pontifices Pius Quintus, & Gregorius Tertiusdecimus ad id efficiendum litteras, atque adeo internuncios misere, nullo eventu. Adeo Hæretici, quorum pars præpollerat, obstinauerant animos. Sed voluit Deus intelligi suum id opus: nec difficile ipsi ventorum quoque reflatu nauim propellere. Quatuor fuere Frates Fuggeri Christophorus, Vldarius, Ioannes Iacobus, & Georgius. His duobus mortuis, multiplici relista prole, moritur Christophorus celebs, & intestatus: ita hereditas ad demortuorum fratrum filios, & ad Vldaricum denenit. Is Haydelbergæ degebatur, sesta Calvinianus: scripsit tamen ad coheredes, quoniam hereditas pecunia erat pergrandis, æquum sibi videri, ut è communii summa bona portio diuidenda pauperibus seponeretur. Consensere heredes: sed curarunt in conuentis scribendum, diuidendam pios in suis: secreta summa, liteque coorta de distribuendi modo, ac loco, alijs alio transferre suam partem volentibus; Senatus Augustanus pronunciat eo standum, in quo pars heredum maior consenserit. Tum filii Ioannis Iacobi, qui tredecim cum filiis Georgij, qui quinque erant catholici omnes, & apud Societatem educati, consensu totam illam pecuniam erigendo Augustæ Collegio destinant. Reclamare, indignari, fremere Vldarici Procuratores: sed frustra fuere. Vicit Dei ars admirabilis, qui fecit, ut hæreticus homo primum mentionem induceret partis ex hereditate in elemosynam segregandæ, & vel inuitus decem flororum millia in Societatis Collegium conferret. Addidere Philippus, & Octavianus de suo ædes, cum per amplis hortis. Nec vero minor apparuit Dei sapientia, in Ciuitatis, ac Senatus ad eam rem eliciendo consensu. Septem circiter hebdomadis disceptatum est: & tandem, quod nunquam Ecclesiasticis agentibus, & infinitis commendationibus potuit, per Seculares, & nonnullos Hæreticos impetratum est, ut ædes haberet suas, scholasque Augustæ Societas. Christophorus Antonius Bellingerus Vrbis Praefectus optimè Societatis studens, ¹⁶⁴ Christophorus Antonius Bellingerus Vrbis Praefectus ad Societatem super caput lucernam, eamque, quod fulgore offendere, extinctam voluntate, quod promptius obdormiceret. Itaque mandasse famulis, ut extingueant, & ipsum se, ad eam rem, ore spiritum collegisse. Verum priusquam efflaret,

272

ret; vocem, incertum vnde, peruenisse ad aures; lucernam ne extinxeris: volo enim nostris lumen præbeat sempiternum: stude potius fomenta adhibere. Luce ortâ, cùm tractari eansam Societatis ignorareret, ad Templum eunti Octauianum Fuggerus occurrit: rogat, vt per eum liceat sibi, & fratribus Collegium Societatis Augusta ponere. Constitutus Præfectus ad nec opinatam, & plenam iniudia petitionem prope stupens: nec ausus abruptè negare; consultaturum super ea re ait. Paucis post horis Urbis ad se Cancellario accito exponit, qua posset illis occurri. Cancellarius vir pius, ac sincerè catholicus, & vix duabus ante horis à Patre Gregorio Roséphio domiciliij tum Societatis Præfide tota de re edoctus, ac præparatus, continuò cœpit copiosè differere, quām foret vnde Cinitati consilium, quod Fuggeri meditarentur. Quin etiam posse ipsum ex ea re nomen sibi parere sempiternum: quæ postrema vox, reuocata somnijs memoria, ita visa congruere cùm illa est, quam audierat in quiete; vt statim lucernam Societati accommodans, ac monitorem vetantem extinguere Cancellarium interpretans; ad promouendum negotium cum eo conspirarit; quorum maxime patrocinio res ad exitum felicem venit. Interim dum vetera quoque domilia confirmantur, & Lanspergæ noui Templi extructio inchoatur, & Græci perducto iam ad fastigium gymnasio, ad latinas litteras de Philosophia, deque Hæreticorum in religione controversijs disputatio additur; & res præclaræ administratur tum ab alijs alibi, tum Norimbergæ à Canisio, quem Pontifex, Delphino Episcopo Brixieni missio, ad conuentum adesse iussit, & à Prouinciali Austria Henrico Blissemio, qui item aduocatus est. Suaus Dei sapientia in Collegio Friburgi Nuithonum quoque fundando apparuit. Franciscus Bonhomus Vercellensis Episcopus, dum Heluetios Apostolica auctoritate visit, Collegio Friburgi excitando sedem percommadam existimauit, prouentum latè in omnem regionem vberem sperans; præterquam quod præfens vrgebat necessitas. Nam vel Beonam, vel Lesanam, & Geneuam Friburgenses Catholicî filios imbuedebant literis magna cum religionis iactura. Opifices quoque publicim locabant Hæreticis operas: eoque res familiaritatis venerat; vt Genevensis Senatus ausus esset à Friburgensi petere, vt vellet coniungere dextræ, & communibus vitam, ac Rempublicam legibus temperare. Et quanquam quæbuere constantia Catholici repudiarunt; tamen apparebat constare periculum, non mediocre. Igitur re Bonhomius significata Pontifici, ab eo protinus iubetur conferre cum Hoffzo. Hic gnarus plerosque Collegiorum utilitate inuitos, posteaquam ea impetravere impendijs, quæ non prouiderant, deinde telos, opera imperfecta relinquere; ipso initio quæcunque ad firmamentum, instrumentumque erant Collegij necessaria exposuit, atque ita, vt rerum copia deterritus Nuncius ceptum omiserit non iuventa Societate, cui Soboles ad novum examina minus exuberabat. Interim Sacerdotium Friburgi vacat: remque Collegij, oblitis alijs, non oblitus est sanctissimus Pater Gregorius: & in eam renfiscijs omnibus è Societate, vltro addicit. Hisce natalibus meritò & Societati, & Ciuitati gloriandis ortum est Friburgense Collegium in Helvetia. Adiacet Ille uetię ad Septentrionem Alsacia, magnam partem Argentoractensem Episcopo subiecta. In media ferè Dicēsi Moltzemium est itinere horarum trum procul Argentoracto, Oppidum admodum frequens, multisque circa minoribus cinctum. H̄i Argentoractensis Antistes optimus vir, & religionis Catholice percupidus iam diu expetitum tandem Collegium posuit in ampla domo, quod fuisse Xenodochium aiebant. Templo item ampio adjuncto, quod annos ducentos sexaginta Ioannes Episcopus, quem populus inter Sanctos collit, consecrarat. Omnia erant neglectu, & quoque ruinosa, & squallida: quod Fundator diligenter instaurauit, in Collegij tota institutione non liberalitatem, sed etiam pietate, atque indulgentia Patris vslus. Ita libera cuncta ad Societatis modum reliquit, amanter, ac prouide suppeditauit. Iacobus Ermelodus, qui præcesset, aliquæ nouem, Moguntia plerique missi, felicia posuerunt initia. Ex vslu reuocando Sacramentorum resarcire pietatem aggressi. Ad con-

165
Visionis inter-
pretatio.166
Canisius in
Conventu No-
rembergen-
sii adesse iubet
à Pontifice.167
Collegij Fribur-
gensis initia.168
Moltzemiense
Collegium,

ciones, & ad expiandas quoque conscientias Ciuium multi & Canonicorum Argentoracto ventitabant. Inde in Collegio puerorum, & puellarum scorsim Icholæ catechistica magno vñ, & plausu parentum. Idem in vicinis effectum Pagis agretium postulau. Litteraria schola latior erat progressus, cum à pietate, primisque elementis inchoanda esset doctrina. Magnum anno in sequenti Praeful exorsus adiecium, quo gymnasium Societatis, ac Seminarium, quod moliebatur ambitu uno completeretur. Ad Rheni, Mosellæque confluentes 169 Confluentini
Urbs est inde nomen sortita Confluentia. Iacobus Archiepiscopus Treuirensis Confluentini
iampridem hic Collegium meditabatur: quare decennali prope lite, qua de Archiepiscopatu cum Treuirensibus disceptauit, prosperè perfunditus, eam inter primas curarum suscepit; vt meditata perficeret, Canobio quod Monialium Cisterciensium fuerat, aliò translati Virginibus, de Pontificia auctoritate, igna- 170 Paderbonensis
tis hominibus nostris, in eam rem addicto: cui ut res gereret, præparandis exor-
dijs Guilielmus Limburgius, cum socio concionatore, constitutus est Confluen-
tiae à Provinciali Costero. Paderbona occidentalis Saxonie, quam Westphaliam vocant Ciuitas est Episcopalis: cuncta ferè errores occuparant, quippe cum Episcopus quoque defecisset: Canonici tamen summi Templi egregiè catholici, ac pij perseverabant. Qui iuuenum in Fuldeni Seminario educatorum oratione in primis commoti, ad Societatis auxilium oculis adiecti, eò sperabant non populum modò, sed & Antistitem in rectum tramitem reducturos. Illis ergo rogantibus Christianus Aluerius, cum Socio, Paderbonam profectus egregiè cœpit operam ponere concionando ad populum, ad Cœnobia, ad Nosocomia: calumnijs, quas initio excitauit de more Satan, rectè factorum constantia breui dilutis, Haud minus fructuose Aquisgrani Ioannes Macherentinus item cum socio Aquisgrauenfis desudavit, ædis primariæ Decani accitu, qui præter excitatam sacramentorum missio. frequentiam illud summi momenti perfecere, ne Lutheranis, Calvinianisque, que ab Senatu petebant Tempa concederentur. Fluenter interim res in Cameracense Belgio, vt Cameracense quoque Collegium, quod adhuc tot inter turbines Collegium dis-
sternerat, dissipatum hoc anno sit. Plurisque Sociorum Diuacum receptus fuit in Traiectense
ædibus Collegio sciuntis. Iam traiectenses de sua recuperanda Colonia con-
certabant: & quia ad vitæ subsidia, vt in rebus bello perditis nequibant censem 173 Traiectense
addicere, Canonici optabant in eam rem duos Canonicatus conferri: tanti exi-
stibant scholas reuocari Societatis. Amabant tantam caritatem Patres: sed
commodiorem, ac mintis odiosam optasse vestigalium viam. Sed cum nulla
præterea offerretur; Romani Pontificis auctoritate prima vñ sunt. Interim 174 P. Io. Zantenus
cum aliquot Socijs Ioannes Zantenus concionibus, alijisque ex Instituto operi-
bus Ciuium animos sustentauit, Louanijs Adrianus Adriani non minùs rectè fa-
ctornm, quam bonorum dierum plenus ab mortalibus emigravit, Anno millesi-
mo quingentesimo quadragesimoquarto, in Societatem alleatus millesimo quin-
gentesimo quinquagesimoprimo quatuor vota professus, Antuerpiensis origine, P. Adriani A-
Multos annos in summa egestate Louaniensi Collegio præfuit: sed præcipue cla-
ruit in Penitentium animis regendis laude prudentiæ, ac pietatis: multosque
ad perfectionis studia egregiarum laudum adolescentes, ac viros siue in Socie-
tam, siue in alios Ordines duxit. Multos item libros reliquit pios, ac doctos
Teuonica à se lingua editos, partim iam latine conuersos, qui cum fructu lecta-
tantur. Refert Oliuerius Manaraus Hernia laborantem, cum cingulum, quo
ad sustinenda intestina vtebatur, quia audiendis confessionibus impedimento
erant, abiectisset, dicens sibi otium non esse ægrotandi, statim eò morbo expedi-
tum, Louanium missu Gregorij Pontificis venit Franciscus Toletus ad Acad-
emiam, curaturus, ne damnata è Pio Quinto Pontifice opiniones Michaëlis Baij Franciscus To-
inualeferent. Diligenter ante Patres, ad eas fine strepitu recidendas, cum re-
pullulaserent, ac præfertim Bellarminus curam intenderant: verum vbi armis 175 Louanium
cuncta turbata, ac propagari cum agendi audacia cœpit, etiam opinandi
licentia; discipuli Michaëlis noua eius commenta audientius euulga-
a Pontifice mit-
titur.
Hist. Soc. Iesu Tom. 4. M m bant.

274

bant. Rerum statu perturbatissimo Toletus inuenio, quicquid raptim confundit, sedulò exequitus in Vrbem renertit.

177
Gallie res.178
Lutetiae Do-
mus professa
instituitur.179
Parochi item
illi intendunt.180
Academia Col-
legio aduersa-
tur.181
Pestis Parvulos
inuasit.182
Rector Colle-
gij ad curandos
peste infectos
Socios offert
Cibarum.183
Cum laude
Civitas eos ac-
cepit.184
Duodecim de-
lignuntur, san-
ctumque opus
aggrediuntur:185
Pestis strages
miseranda.

Multa haec tenus diuinæ argumenta clementia prosperas inter, aduersaque res tanquam lumina emicantia retulimus hoc anno varijs in Provinceis: eadem alibi, ac præsertim Lutetiae Parisorum perspecta. Hic Cardinalis Borbonius anni initio idoneas ædes loco saluberrimo, ac peropportuno in Sancti Antonij Vico comparatas, ad Professorum instituendam familiam addixit. Rex Societatem nouis literis, ut quæ sui Instituti sunt exercere posset, admisit. Fouebam Nunciis Apostolicis, præterque Cardinalem Borbonium, ac Reginam Matrem, ipse Episcopus, vt putaretur facilè Senatus quoque auctoritas decreto regio accessura, cum Parochorum plerique item grauem intentant. Ipsorum iniussu nulla administrare Sacraenta Societati contendunt licere: neque Pontifici fas fuisse hanc potestatem, quæ, vt ipsi interpretabantur, non ad educationem, sed ad euersionem pertineret, cuiquam impertiri. Causa erat eod in commodior, quod schisma iplos inter Catholicos Hæretici gaudebant existere, ac præsertim Pontificiam conuelli auctoritatem. Dum haec opponuntur Professorum Domini moræ; aduersus Collegium Academia se vertit, omnibus tentatis modis suo illud iuri summicerere. Non erat haec tam difficilis controueria, quam molesta, cum facile esset proferre, quæ proximis annis Patres gesserant, quod Collegium in corpus Academia cooptaretur: quod ne fieret, cum per Academicos stetisset; nihil erat cur in praesentia quererentur, ipsum suo iure priuatum vti. Scholarum interim quam florentissima inuenientur refertarum nomen in dies magis inclarescebat, cum pestilentia interuenit, tanquam ad pietatis Collegij, non minus quam scientiam illustrandam. Nam vt in dubijs, periculisque temporibus amicorum fides cernitur; ita eorum, qui se pro diuino obsequio, & publicis utilitatibus deuonere, solidam constantemque virtutem gravissimi quecas maximè probant. Ut igitur publicum ingrauescere malum, nec solum corripere, sed etiam exhaustire domos cœpit; Odo Pigenatus Collegij Rector, Viris Ciuitati præpositis Societatis opem, ad tanta calamitatis lumen, ultra desert. Quam inustatam caritatem admirati illi, cum laude, super que vicissim patrocinio prolixè delato, exceperunt. Tum in Collegium reversus, si quem diuinus spiritus ad sanctum hoc opus præcipuo incitaret impulsu, edere nomen iubet. Vixque siue è senioribus, siue junioribus Patriis, Fratribusque reliquis fuit ullus, qui pestilentem illam provinciam non audiens, quam solent mortales quaestuolas, & inuidendas ambiret. Tum Odo, ex omnium numero duodecim delectis, quorum sex in domicilio Domus Professorum opus aggrediantur: sex in Collegio, cum aliquot alijs, tanquam in subsidijs maneat in eorum locum successuri, quies placeat Domino in sancto labore ultimam diem afferre; ijs, quos tanquam in aciem primos eduxit, ducem se, ac socium addidit. Nam, plerisque Sociorum per Collegia circa Lutetiam distributis, in Collegio iam prope vacuo Rectoris usum non existimabat relatum; quin potius lectum illum manipuluni, qui tam fortiter certum se pro Christo in periculum dabant, nequaquam tam difficulti tempore deserendum; sed consilio, opera, laborum, periculorumque Societate iuuandum. Addebat, cum tam robuste, perfectaque caritatis provinciam, vel maximè ad Professorum Patres pertinere exilimaret, circumspectis omnibus, neminem à se inuentum, quem non maiore cum incommodo, iacturaque Societas, & Ecclesia Dei, quam se ipsum amitteret. Fere iam, ac debacchari mortis impotentia, sterni totas familias, deesse solitudis, expiandisque miseriis adiutores: inhumata iaceere cadavera extra Vrbum: quæ & canes lacerarent: ubique tetra funera, & stragis funestissimæ imago. Igatur sex, quos dixi, ubi se confessione generali, votorum instauratione, suis precibus, suscepitque Sacramentis præmuniuerant, atque incenderant, ut erat maior, quam numerus contranitentium, mali vis; ita ipsi supra vires conari. His alloquo solandis: illorum audiendis confessionibus: curanda alijs sepultura: secula

sensis, qui passim letiferis sauci, ulceribus iacebant, infistere: sibi nec diem, 185
nec noctem parcere: tanto populi plausu; ut vbi apparerent, salus cooriri vide-
retur, illis certam benedicerent, illis ad reficiendas vires domum, cibos, om-
nia libentissime offerrent: ijs liberos Parentes mitterent, quibus bene preca-
bores.

rentur: eorum vestes alij ex pietate contingenterent: omnes diuturnam vitam san-
ctis operarijs exposcerent à Deo, ac vires ad sanctos labores continuandos. De-
mum prudentes dicebant: Nunc primum perspectum Parishjs quid Societas fo-
ret: fortisque hac caritate cum aduersarijs omnibus debellatum. Sed in pulchri
huius studij medio cursu, leuerum obedientiæ à Provinciali præceptum, non sine Rector à Pro-
increpatione, quod iniussu in eum locum vitam coniecerit, Odonem reuocavit: tur, quod iniuss
qui aliqui ad iusta gestiōnē, hac in re ita obtemperauit, tanquam grauius in di-
sus se obiecerit! scilicet pestilentium

scrimen coniceretur, quam vnde reuocabatur. Est enim id Crucis amantium:
quam velociter ad molestia festinant, & lentè gradiuntur ad prospera; tum ad his
libenter, ægrè ab illis eximi. Quia, Magni Gregorij sententia, nec perfectè obedit,
qui ad lata aliquid afferit de suo: nec qui non afferit ad tristia. Sed illud Patrem

Odonem consolabatur, quod apud ignaros non obediens, sed timidus sua nulla

culpa videri posset: eoque promptius, quando nou poterat caritatis victima

cadere, obedientia se gladio immolauit. Ceterorum è numero tres Sacerdotes

in hostias sibi Deus delegit. Omnum primus ineunte Augusto cecidit Pater

Anatolius Reginaldus, vir, ut Provincialis Claudius Matthæus appellat, sanctis,

qui in Societate ita tredecim annos vixit; ut eximiarum virtutum domi,

forique exemplum haberetur insigne: modestiæ, lenitatis, obedientiæ singu-

laris. Tres annos in Collegio Parisiensi perfunctus Ministri munere, nunquam

aut commotiore perspectus est animo, aut molestia quempiam affecit. Videba-

tur planè à Deo factus ad eximiam sanctitatem: corde molli ac tenero: ad diuina

tanquam suopte nutu tendente: ut inter orandum amore Dei totus ignesceret.

Voluit Deus insignem famuli sui virtutem extraordinarijs quoque argu-

mentis ostendi: nam è demortui corpore nulla hominum cura adeo suavis affla-

tus est odor: ut planè apparuerit, vitam eius omnem, tamque sancto in mini-

sterio obitam mortem, quasi holocaustum perfectum, accepta in odorem suavi-

tatis fuisse. Porro suavis ille afflatus eo visus admirabilior est, quo celerius, ac

sedius pestilentium corpora computrescunt. Altera subinde succedit victimæ Tum PP. E-

Emondus Morangius, vir fortis, & industrius, & ad cuncta Societatis obeunda

munera peridoneus. Tertia mox tertio Idus Septembri Franciscus Bilques, ed

gratior Cælo, quod generose caritatis impetu stimulatus, dum alij Parishjs fu-

gunt; summis ipse precibus impetravit, vt eò ad inuandos morientes è Colle-

gio Mussipontano accureret. Horum in locum aliorumque, quos pœnè om-

nes vis dira percussit, statim alij, atque alij continenter submissi. Has Profes-

orum Domus laborum primicias tulit. Tanta fortitudine, & caritate ea primum

recta imbuta sunt. In ijs, qui secreti ad idem opus, occurrendi nutum expecta-

bant intenti, erat Bernardinus Castorius, Sed illi aliud virtutis experimentum

Divina Majestas parauerat. Cum Apostolici Nuncij rogatu, quædam exem-

plaria Bullæ Cœnæ Domini, quæ Nuncius deinde Episcopis Galliæ diuicit, im-

primenda curasset; iussu Regis ineunte Octobri datur in carcere, vnâ cum

Bibliopola. Bonus Pater non callide, non per fraudem, neque omnino offen-

sionem metuens cuiuspiam, petenti Nuncio operam amicè naurat: quin &

Bibliopola, euidenti bona fidei argumentum, nomen suum exemplaribus appo-

suerat. Senatus eam ob rem vtroisque iudicauit infonentes. Quid enim quisquam

aduersi suspicaretur, cum eius Bullæ exempla extarent anno millesimo quin-

gentesimo trigesimo septimo cum Priuilegio Regis item Parishjs impressa, &

commentarijs à Rebuffo explicata: itemque alia anno millesimo quingentesimo

septuagesimotertio in eadem Vrbe edita: & Nauarti Manuale, in quo eandem

auctor illigauit, tum Lugduni, tum Parishjs excussum esset, & passim vendere-

tur in Gallia? Hinc tactum est, vt breui honorificè liberaretur, non modo pro-

bantibus, sed & adnitentibus summo studio omnium ordinum hominibus. Ce-

terum

P. Anatolij Reginaldus pestilentibus servientibus, & laudei

Emondus Morangius, & Francisci Bilques.

P. Bernardinus Castorius iussu Regis in custodiā datur.

A Senatu inno-

cians priuilegiis ciatur.

M m 2 terum

terum dum Parisis lectus ille manipulus aduersus pestilentia impetus tendit sive prodigia vita, quo æternam proximo pariat; haud ferè minora per pericula inter importunitatem Hugonotorum, alter manipulus aduersus errores dimicavit in Xantonum Urbe, tractuque, & Insulis proximis. Missos aliquot in eam

192
Missi ad Xan-
tones Socios
vocant in cap-
turam.

plagam superiore anno à Maldonato memorauit: illis adeo prima conatum fuc-
cessere; vt tanquam ad prosequendam latè victoriam auxiliares adiuvandi Sp-
cij fuerint. Igitur septem verlati in ijs oris, ingentem vim mortalium, & qu-
dem alicubi, nec magnis oppidis, milenos ad pristina religionis castra reuocave-
runt: inter quos etiam in hinc Piratam, qui in Soriæ Naui, cum triginta no-
uem de Societate in Brasiliæ cursu in odium fidei interempti sunt, militabat.

193
Latronum In-
sula per Bernar-
dum Roilettum
& Quintinum
purgatur.

Oluerius Hamelius Dux expeditionis huic fuit. Insulam, quam latronum
dum Roilettum appellant; quod Piratarum soleret receptaculum esse, duo nondum Sacerdotes
Bernardus Roilettus, & Quintinus repurgarunt. Quinque ibi magna Oppida
sunt. Pagi ferè triginta, vix vspiam vllis vestigijs castæ pietatis extantibus. Duo
tantum Sacerdotes, alter muneri iam per effratam ætatem impar: alter homo
nequam, & perditus, & multarum transfuga sectarum. Populus, quod neglecia
religione necesse est, in barbariem, ferinosque mores corruptus: qui tamen
senium, paulatimque molliter pelliciendo cicuratus, incredibili auditate aures,
animosque ad veritatis voces vertit. Itaque depulsa infiditia, sceleris ablegata,

194
Missionis fru-
ctus.

195
Noltri incident
in latrones, sed
liberantur.

196
Mussiponti
Collegij Rector
etiam Academ-
iam regere
suebetur.

197
Io. Niquettus
Collegij Bitu-
rigenis funda-
tor repente, sed
sancte mori-
tur.

198
Morit proprie-
gium praeude-
xit.

Nunquam est egregiorum virorum Hispania non parens Cælo fecunda. Al-

Hilspanie res.

199
Balthasar Lo-
artus Lo-
artus moss, &
laus.

200
Gasparis Lo-
artis frater, diuque sub Magistro Auila condiscipulus cum eodem ad
Societatem pariter anno millesimo quingentesimo quinquagesimoquarto Gra-
natæ aggregatus, eius Vrbis Collegio instituendo, rerum, quas possederat ph-
raque dedicauit. Vir fuit, animo, vt ad sentiendas proximorum calamitatis
admodum misericordi; sic ad leuandas industrio, ac fortis, apprime deditus or-
ationi, atque obedientiæ. In consilijs, quæ ad vitam suam pertinerent legendis
sibi non magis, quam si nihil saperet, tribuebat. Præsidum autem sententiam,
quam quasi certorum diuinæ voluntatis interpretum, præire volebat in omni-
bus, audie complexus tenebat securus, ac fidissimè sequebatur. Non multis post
diebus sexto Kalendas Februarij addidit Naualcarnerum candidissimam animam

Ioannem

Ioannem Brionum sexdecim in Societate, cum qua pastoritiam vitam commun-²⁰¹
tarat, annis exactis in ministerio coquendarum escarum, eiusmodi alacritate, Tem. Ioannis
humilitate, ceterarumque virtutum exemplo, ut ob id maximè in Probationis
Bionij.
Domibus Villaregij, aut Naualcarneri habitus sit: magno usui Tyronum Magi-
stris ea quoque re, quod Nouitorum perturbatos, ac nutantes ad eius collo-²⁰²
quium missos non solum liberabat molestia, sed etiam implebat cœlesti dulcedi-
Tyrones iucun-
ne: quamvis nihil ferè diceret, nisi quasdam sententias è libello de mundi con-de solatur.
tempu. In ministeriis sui loco decenti ad parietem Deiparae imaginem affixerat,²⁰³
quam olim pastor, quod præteriens videbatur sibi ab ea vocari, comparauerat. In B. Virginem
Eam ingrediens, & egrediens salutabat: ante eam de genibus Rosarium percur-
rebat, Sabbatis autem, & pernigilis, festisque diebus Sanctissima Matri maxime pro-
ficiens celebritate venerabatur. Patres quoque, ac Fratres, qui ad se
iuuandum venirent, ut venerarentur monebat. Accerrimus erat corporis sui ve-²⁰⁴
xator, flagellis quotidie cädens: sèpè cilicijs, alijsque asperitatibus macerans, Mortifica-
nis studiosus.
vel publicè, vel in secreto. Quotidianam Meditationem ante diuinissimum Sa-
cramentum peragebat, reliquo tempore, diminam ante oculos habens præsen-²⁰⁵
tiam, neque nisi de Deo loquens: & quicquid ministerij sui causa age-
ret studens inde pietatem excerpere, & ad Deum trascendere, poterat haud litus.
temere cum Apostolo dicere: Conuersatio nostra in Cælis est. Harum odio re-²⁰⁶
rum Diabolus non desistebat negotium famulo Dei facessere, rùm maximè cùm Diabolus cum
ad se verberandum media nocte surgebat. Perfrepens horrendum in testo,
tanquam tegulas, imbricesque omnes commiseret, ac frangeret. Quæ terri-
culamenta, cassosque fragores ille haud paulò magis infernæ belluæ horribili so-
nitu abigebat, validis ictibus non maiorem corpori suo dolorem, quam obtur-
batoris superbiz per contemptum inurens. Alia quoque de eo miraculi instar
narrantur: sed virtutes, superque dictas, patientia singularis, & idem vultus
inter dolores grauissimos, quibus demum conflectatus est admirabilitatis multò
plus habent. Facta potestate singulis diebus diuinum pabulum usurpandi, eum
morem ad extremum usque conseruant. Pridie autem, quam moreretur, si-²⁰⁷
mul ac Pater Rector sacrofanetam Hostiam è Pixide protulit: Ecce Agnus Dei
pronuncians, in ecstasi Ioannes raptus, tandem perficit sensuum impos; ut Re-
ctori redeundum in Templum fuerit: cum diceret iam spiritu eum communi-
casse. At ubi ad se rediit frater, non spirituali tantum communione contentus,
veneranda mysteria rursus afferri precatus, ijsque magna pietate suscepis; non
multò post ad eum, quem sub inuolucris complexus erat, palam fruendum ex-
cessit. Sed insigne Cacodæmonis odium quidam aduersus Patrem Rodericum
Confaluum notarunt. Nam cùm is quædam de beneficijs scripta, ad maiorem
Diaboli talium dirarum architecti ignominiam, in latrinas potius, quam in Rodericu-
signem coniecisset; earum postea ruina sic obrutus est, ut vix ad diuina mysteria laus.²⁰⁸
recipienda superans, quarto Nonas Iunij obierit, in Collegio Madritano: ubi
literas humaniores magno bono iuuentis, & Procerum quoque plausu quin-
tum iam annum docebat: libenter interim feriatis diebus, magnoque spiritu in
animarum auxilium auribus, & lingua desudans. Multò fuit Societati acerbior
Patris Balthasaris Aluari Toletani Provincialis migratio, pánctis ab inito Pro-
vincialatu mensibus. Belmonte eruptus est die Sancti Iacobi. Quo temporis
momento pia Virgo Burgis inter orandum ad videndum gloriosum valde Deo
accepti viri obitum inuitata in spiritu; vidiit inter Angelorum chorum pulcherri-²⁰⁹
mum, & virorum Ecclesiastico ornatum clarissima luce conspicuos viros quinque
Cælo lapsos, ad moribundi lectulum accedere: cùmque qui medius erat vberio-
ri luce emicans, quem Sanctum Ignatium post fuisse didicit, egri manum ap-
prehendisset, accepta sinu beata anima, cum vniuerso Angelorum, & Virorum
illo spectabili choro auxisse ad sydera: duobus tantum residuis Angelis, qui
odoribus primùm cadauer suauissimis conduere: deinde per exequiarum mo-²¹⁰
dum thure sèpius affarunt. Beata quoque Therese IESV diuinitus significatum
est sublimi in Cælo sede donatum. Et sanè vir ea virtute fuit, quæ pronum
cre-

- 212 creditu faciat quicquid singulare concessum ei narretur. Orsus in Oppido Cericaria, Diocesanos Calahorra, loco per honesto: cum annorum circiter quindecim castitatem vovisset; sexto post anno Societatem Compluti ante communi-
tatem, & genitum.
- 213 Caltitatem vo-
uet, & Socie-
tatem ingredi-
tur.
- 214 Scientia divini-
tus illi infundi-
tur.
- 215 Cum Deo, vni
onem obtineat.
- 216 Quanta solicu-
dine proximos
iuuandos dicitur.
- 217 Qnomodo suos
p̄nentes iuu-
abat.
- 218 Cum p̄nentibus non nisi
de rebus diuinis
loquebatur.
- 219 S. Therese, &
Maria Diaz ab
Aluato institu-
ta.
- 278 creditu faciat quicquid singulare concessum ei narretur. Orsus in Oppido Cericaria, Diocesanos Calahorra, loco per honesto: cum annorum circiter quindecim castitatem vovisset; sexto post anno Societatem Compluti ante communitatem, & genitum.
- fa, vt aiebat, expandi studio, ingressus: ac Septimanae illa eius temporis admirabilis vita austritate imbutus, totum se Deo, studijsque eum summa illa maiestate intime coniungentibus dedit. Inde Burgos, & mox Abulam ad theologica studia absoluenda missus est. Hic propter alienas occupationes mestiori, quod non quantum putabat necesse, cognoscendis fidei, & christiani officij doctrinis licet insisteret; adfuit lux insolita, per quam, & theologica apprehendit dogmata, & in ambiguis officij questionibus sine errore, & angore animi statuebat sententiam. Eodem lumine sanctorum quoque litterarum intelligentiam accepit. His experimentis Deo fidere, & sancta obedientia ductum sequens: hinc enim factum est, vt profiteretur experimentis se in dies edictum, quanta in obsequio dinitate sit: ac frequenter haberet in ore, Deum qui onus infirmo imponit, eius infirmitatem non obliuisci. Sacerdos, & Collegi Minister factus, cum incommodorum assit, vt ea ferebant tempora, domi sent, ad se se trahebat grauissima: quanquam in instituendis interim ad perfectam virtutem proximis eius, vel maxime elucebat divina vis. Nam primum omnium studens arctissime cum Deo se coniungere, quod securis, vt aiebat, cuius exacta acies sit, plus exiguo spatio facit operis, quam longo retula. Hoc sibi pariter persuaserat pertinere ad Institutum Societatis, non ad quemvis virtutum gradum; sed ad quam liceret excelsum homines perducere: neque etsi quenquam vlo in Ordine, qui non posset suo in statu magis ac magis perfecto proinde non curandum, quam multos quis numeret p̄nentes; sed vel pacem conandum perpetuis incrementis reddere meliores: quippe & grauiter vindicaturum Deum in spiritualis vita magistris, non culpas modò, à quibus non averterint, quos instituebant; sed etiam prætermissam perfectionem, ad quam non euererint. In hac sententia, quasi in fundamento firmiter animo constituto amouebat manum operi summo labore, curaque, & industria. Ante omnia sibi Deo precibus commendabat: cum diceret, cum p̄nentibus non ita munus agendum, sed planè multum cum Deo. Fuitque opinio eum inter sacrum ab Angelis custodibus p̄nentium (nam ad hos præcipue, tanquam ad communis operis consortes configiebat) quæ ad regendas eorum animas pertinet, cognoscere. Deinde securum quodammodo ad radicem applicans, operam dabat, vt à rebus creatis paulatim abstraheret, præfertim ab ociosis, ac superius cuius familiaritatibus, quas in Societate quoque plurimum detestabatur: vix intelligi affirms, quantum animorum cursum ad Deum, & illapsum Dei in eo impedian: ac ne erga seipsum quidem volebat humanitus offici, munuscula, & omnes amoris priuati illecebras respuens: profitensque gratum etiam sibi fons interdum alios confessarios pro voluntate adirent. Haclibertate viens, inquit sui victoria non molliter exercens, ad orationis studium pertrahebat. Super omnia legem sibi præfixerat, ne cum p̄nentibus, nisi de rebus diuinis, loqueretur: vnde habebat, vt ne ipsi quidem Dynastæ, cum quibus ageret, alios audirent sermones injicere. Ille autem, vt ex pleno, & ardenti pectora verba fundebat, tanta vi, tanta sublimitate differebat; vt vel unico sermone sapientia celestis amore audientem succederet: quam vim in cunctis Societatis alumnis requirebat, vt ex eorum colloquijs reuterterentur homines, non secus atque olim ab Caluario, percutientes pectora sua, ac dicentes: Vere filii Dei sunt isti. Ceterum intima vis, & subtilitas diuini magisterij, per quod Sanctus Spiritus eius opera ad excellentem perfectionem eos, qui cum illo agerent, eruditus, explicari oce-
quit; sed estimari potest ex alumnorum præstantia. Nam vt alios racciam, Abra-
la Maria Diaz, & Teresa IESV sanctitatis opinione inclita, aliisque per totam
Castellam virtutis eximia Viri, ac feminæ ex disciplina eius profecti sunt. Vnde
pariter, cum ferè, vt quisque est, ita discipulos formet; potest eius intelligi similitas, sed præcipue ex illustrium personarum profectu. Cū ipsem diceret:

Qui velit rectè agere cum Magnatibus, ei magno spiritu opus esse. Nouem annos Abulæ ita versatus; hac virtute, scientiaque, & felicitate mystici magisterij spectata; instituendis Nouitijs Methymnæ Campi præficitur. Neutquam 220 expectationem fecellit; quin potius non Tyrones modò fingens; sed multos Tyronum ma- quoque veteranorum reformans, magnam Provinciam partem renoverat. Hic gister etiam ve- quoque cum Deo pleraque transfigebat. Habebat in cubiculo Christi crucifixi mai- effigiem, in quam intentis oculis, cùm à Tyronibus consulebatur, tacitè roga- bat Dominum, ut famulos ipse suos solaretur, doceret, regeret. Monebat Ty- rones, ut inciperent curriculum perfectionis ex abnegatione perfecta sua vo- luntatis, & indicij. Hunc indicasse Dominum primum moueri gradum debere, cùm dixit: Qui vult venire post me abneget semetipsum. Nec quicquam puta- rent se profecisse, quoad vñusquisque suo in corde Crucifixum non haberet. 221 Quid de obe- dientia sentiret.

Obedientiam inde commendabat; quod non per interualla, ut ceterarum actio- nes virtutum, sed semper, & vbiq[ue] in manibus ea sit. Quare magnum, ac per- petuum lucrum, vel detimentum agi, rectè ne, an secus tractetur. Neque mi- nutum id sit, an grande, quod inbetur, spectandum. Nam concionari quam amplitudinem habet (inquietabat) si Deus hoc non vult? Quam è contrario vili- tatem habet domum cuerrere, si hoc Deus vult! Ad hæc, in medijs occasione- bus adfore cogitationes sanctissimas ei, quem obedientia munit: cui munimen- tum id desit; vel in secessu cubiculi extiraturum. Quippe nec posse cum Deo 222 Quid de pau- male vspiam esse, nec bene vspiam sine Deo. Pauperratis incommoda moni- pterate, vocabat, qui excitaret ad subleuandam curam in Cælum, eo psalmi ver- siculo: Renuit consolari anima mea, memor fui Dei: itaque suis intentos com- modis monitore se illo priuare. Item, cùm quid aduersi contingit, fungi res 223 Quid de rebus aduersis.

creatas officio suo: quod est ad Deum nos compellere. Cuius vero animus amo- re Christi fauicius sit, eius corpus carere plaga non posse, ob ingenitam natura inter vtrumque concordiam. Inde fieri, vt, si Dominus non immittat dolores; 224 Qualis eius in per se is, qui amat, assumat. Erga Christum Dominum studebat omnes vehe- menter afficere, deplorans cœcitatem hominum: qui cùm tales habeant fra- trem, tam opulentum, liberalem, ac nobilem; suam ipsorum conditionem ignorent, ut olim Fratres Iosephi, illo in Ægypto regnante. Verba autem, 225 Qualis orandi que sanctissimo suo ore Dominus protulit, præcipuo gusto meditabatur, hac viens præparatione: Domine (inquietabat) tibi, mihiq[ue] à tuo Patre æterno duo iniuncta munera sunt simul obenunda: tibi Magistri, mihi discipuli. Nam dixit: Hic est filius meus, &c. ipsum audite. Ergo quod tu gloriæ sit, exequamur iussa. Et quia Magistri est loqui, discipuli tacere; ego filebo, tu loquere, Do- mine, quia audiit seruus tuus: &, ut attentiū audiam, oculos claudam: & quia tu non magister modò, sed & Dominus meus es; genua flectam: & quia non homo solum, sed etiam Deus es, iungam manus, atque sustollam audiens te, pa- riter adorans, precans: nec vlo modo commouebor, ne è tam salutari doctrina verbum me vllum prætereat: quicquid incidenti molesti offerens tibi in speci- men profectus, & pignus rerum maximarum, ad quas tua causa me tolerandas 226 Quomodo San- paratum scepè in his orationibus obtuli. Commendabat etiam permultum clien- telas cum Sanctis: quos dicebat dupliciter rogari posse: vel precibus ad ipsos prolati, vel orationem Dominicam, vel salutationem Angelicam, tanquam li- bellos supplices offerendo reddendos Domino, ut accedat ex ipsorum mani- bus gratia. Nec vero magis proficiebat monitis, quam exemplis. 227 Quotidie se fla- se, ad horrorem vsque audientium, flagello cedebat. Post sacrum frequens rā- piebatur in ecstasim: nec vñquam minus semihora in gratijs agendis ponebat: il- lud tempus, dum apud nos Christus esset, particulam boni diei appellans: de crux 228 In ecstasim ra- pitur post sa-

qua monuit Sapiens cauendum, ne nos præteriret. Toras interdum noctes traducebat in contemplatione rerum diuinarum. Vester nunquam, quod tota vita seruauit, induebat nouas. In cubiculo nullam sedem, sed tantum scabellum 229 Nostes orando traducit.

habebat, nullo vel ad applicandum tergum, vel ad reponenda brachia admini- culo. Nil singulare in vicetu sibi patiens apponi: & ex appositis, quod maximè 230 pauperratis & manusimus,

arri..

- 231 arrideret non attingens: cùm diceret buccellas optimas dandas Deo. Ad hanc
Abstincens fin-
gulasis.
- 232 formam Tyrones instituebat, vt communia vnicè amarent: vel breuiorem vitam
fie actam, aliter acta longiori præstare. Communia esse, quibus Deus benedi-
cisse xisset. Quare studendum potius, vt communia recte, quàm vt multa preter-
te ordinem ferent. In hac Tyronum disciplina magno nomine, & animi sui gau-
dio versans, anno millesimo quingentesimo septuagesimoprimo Provinciæ Pro-
curator eligitur, non sine aliquo tensu, quòd ab sancto orio abstraheretur. Ce-
terum vim obedientia reputans, & Sanctorum exempla, qui ad vocem Domini
in publicum prodierant, conuersa ad exposendum à Deo proprium Societas
spiritum cura, dedit se in viam. Solitudinem non tam relinques, quàm secum
deferens: cum stata nunquam suarum orationum, & contemplationum tempora,
nunquam quotidianum Sacrificium, si fieri posset, intermitteret: nec vixit,
vel ipsa in Urbe, nisi sancta loca inniseret. Ad Lauretanam zdem ex iuncte
profectus, illic à Beatissima Virgine, vt Sanctum Iosephum eius Sponsum preci-
pua obseruancia coleret, quantum potuit ex eius dictis conjici, admonitus est;
nam summa cura obtegebatur singularia sibi dona diuinitus collata. Reuersus cum
Parre Borgia in Hispaniam; eius inslu Castellam Provinciam visit. Nec multo
post Collegio Salmanticensi ab Eterardo præfectus, florentem literis inuenien-
tem, qua solebat priuatim, ac publicè orationis efficacitate, disciplinæ per-
recta tractans, quasi nouam Collegio formam dedit: haud interim parè operam
ad externos quoque deriuans. Post triennium Villagarziensi Tyrocinio pro-
positus, cùm non nemo de orandi eius modo dubitaret; totum vite sue cursum,
& quos per gradus diuina se duxisset Sapientia, simplicitate, & humilitate magna
Patri Generali exposuit. Quæ cùm Pater probasset Aragoniæ Visitatorem te-
cit, magno Provinciarum gaudio, ac bono. Aliquot dies, antequam inspectio-
nem auspicaretur, in singulis Collegijs postulando à Deo lumini in secessu in-
sistebat: vtiliter etiam ad incitamentum, vt idem Socij factitarent. Eo perfus-
tus munere, Peruua Provincialis eligitur. Reclamare illico Hispani prop-
omnes domestici, atque externi: solus ipse in æquitate animum conservans, is-
cere: nam de se cùm ageretur; hoc habebat perpetuum, vt paratus ad omnia
non Præfides villam in partem alloqueretur; sed preces ad Deum intenderet: vi-
Præsidum ipse consilia ad maiorem sui nominis gloriam regeret. Itaque ad Pa-
trem Generalem scribens, rogit, ne vlo modo sententiam mutet gratia villi
hominis. Magdalena Vlloa grauissimè obstabat, vt quæ profectum in pietate
suum illi totum debebat. Hanc placare ipse aggressus, quia commemorant,
quanto posset vtilius, latiusque novo illo in Orbe suam operam collocare, non
audiebatur; sincerè addidit, nequaquam se credere, velle tam piam feminam,
vt ipse, quod superesset vita, in mortalitate, atque amaritudine degeret: Nu-
quiam enim, inquit, poterit mihi angor, & scrupulus eximi, intelligenti, vt
Deus velit me esse, & alibi quàm vti velit, degenti. Verum cùm Pater Genera-
lis simul dolorem grauium personarum, simul quàm Patris valetudini aliqui fit
perditæ, nauigatio aduersaretur cognouisset, mutato consilio, Provincia To-
letanæ præpoluit. Exhibilavit ea res omnes. Sed multò magis ipsum paucis
post mensibus impositus mortali peregrinationi fuis. Statura fuit medix, omni
figura ampliore, fronte magna, naso modicè incurvo, oculis mediocribus, le-
re semiclausi, vt etiam labris pressoribus ob animi in se secessum: faciem ir-
rugarat, & malas depresserat macies, tum ex habitudine corporis fuscior,
tum austeriora voluntaria. Barba erat ex fusco rufescens: totius oris, & corpo-
ris habitus cùm religiosa granitate hilaris, & sanctimoniam spirans. Diligenter
tota vita obseruavit, scripto excipiens, sensus, ac lumina, quæ illi Deus immi-
tebat: idem faciendum cunctis negotiis virtutum exercentibus dicens: esse
enim cœlestis ignis semina, quæ subinde, relegendi quasi excussa, torpore at-
cerent. Porro quàm cuncta aptè ad pietatem referret, illud exemplo sit. Cum
ex pueru audisset in Villa, admodum tenui Dynastam habitare, quod ibi sua ha-
bebat bona, statim tacitus ad Christum: Quid mirum, inquit, Domine, si tu,

cum in Cœlo plenus gloria regnes , etiam in terra habitare velis? Hic habes hereditatem tuam animas nostras : & quia sancta Ecclesia debet custodire, vis in vitam æternam . Corpus anno millesimo quingentesimo nonagesimosexto Vil lagarziam , Magdalena Villoz postulatu , magna ceremonia , & publica supplicatione , discipulis , Religiosis , clero obuiam profectis , translatum est : Capite eius corporis iam villaregium ante deportato : & multa narrantur edita viuo , ac mortuo supra naturæ modum , quæ vñā cum vita proprio volumine Franciscus Salsedius de Societate vir grauis perscripsit . Provinciali sublato , Patres Toletani professi Ioannem Emmanuel Præpositum Toletang domus legere Vicarium : sed quia iam ante Euerardus Aloysium Gusmanum Domui Tolerana præfecerat : & quanquam nondum adierat munus , tamen Pater Generalis perstiterat in sententia , vt adiret ; eundem Pater Oliuerius iam Vicarius voluit Provincialis loco esse , præsertim quod ei labori propter tenuissimam valetudinem Ioannes Emmanuel ferendo non erat . Obiit Barcinonæ sextodecimo Kalendas Nouembris Iosephus Ayala Madritanus ortu , domo opulenta , vir christiana pollens eloquence , viris principibus valde carus : sed eorum gratia nonnisi in eorum æterna commoda intra religiosæ obedientiæ limites , ac citra professionis laxamentum vñus . Multum ei Barcinonense Collegium , multum Valentina domus debet : huius enim auctor , illius perfectior fuit .

Inter hæc Lusitania miseris modis , fame , pestilentia , bello conflictata ; multipli Religiosorum virtuti campum aperuit : præsertim , cum Regis Henrici occasu , successoris iure in incertum relicto , res ad disceptationem , vimque deuenit . Tum acutissimè quisque obseruare , quod sermo , quod nutus , aut vultus hominum Societatis inclinaret , & pro libidine spargere in vulgus , & ad concertantes deferre . Quippe insta plerisque altissimè opinio est Societatem in multa ciuilium se negotiorum intrudere , & quam in partem accedat , momentum facere . Quam opinionem , ad nouæ huius contra se phalangis , quasi hebetanda arma , sicut Sathan , aluit quorundam ex aulicis iniquus dolor , suspicans in deterius atripiuit vulgus , & confirmauit . Cum tamen seuerè proprijs legibus sanctum sit , ne tale quicquam instituti huius sectatores attrectent : & illud præterea additum , vt si qua dissidia christianos inter Principes , ac Dominos existant , se se in medio sustentantes , partes , quamvis inter se contrarias vniuersali quodam amore in Domino complectantur . Quod cum hoc , si vñquam , tempore , tanta in causa Præpositis excubantibus , accuratissimè seruaretur ; tamen Philippi Aulam , totamque Castellam vehemens rumor peruersit , rationibus Catholici Regis Lusitanos Patres aduersari . Eodemque tempore ita Conimbricæ contra- ria temere enata suspicio increbuit ; vt cum armis populus ad Collegium tene- derit , cunctaque curiosè latibula explorarit , num arma , armatique pro Philip- po delitescerent in insidijs . Ita populis , quod singulis hominibus , evenit , vt pro diuersitate studiorum in suspiciones rapiantur diuersas : adeoque arduum negotium est inter se aduersis satisfacere : cum præsertim , quo facere vulgus nequit , vt studio factionum suos animos prorsus liberet ; idem nec posse alios credat . Ceterum Euerardus cum rei grauitas intentiorem postularet curam ; Patrem Sebastianum Moralem coram mandatis instruētum Roma transmittit in Hispaniam , qui ex itinere , purgata apud Regem Catholicum Societate , in Lusitaniam pergeret , Provincialiæ administrationem recens , vegetulque suscipe- tet , Emmanueli Rodericio post sexennum quiete concessa . Ita Deo bene iuante factum est , vt apud Principes , rerumque peritos Societatis fama æquabilis , & illibata constiterit . Profuit Conimbricæ ipsa Collegij inspectio . Nam ctim passim vel cilicias , vel comparatas ad publicam verberationem vestes , vel fla- gella pendientia cernerent ; & vno in Sacello cunctos Tyrones genu flexo , qui ad matutinum examen forte secesserant : in altero inter multas ardentes faces eleganti ornatu sacrosanctum Christi Corpus propositum , & multos orantes inuenissent (cum per eos dies ferè vbiique Societas ad propitiandum Numen , præter corporis acres afflictiones , perpetuam , succendentibus sibi alijs atque

244
Eius corporis
translatio.

245
Franciscus Sal-
ledus eius vitam
descripsit.

246
Iosephi Ayala
mois , & iau-
des.

247
Lusitania fa-
me , peste , ac
bello premitur.

248
In Aula catho-
lici Regis Pa-
tres Lusitani
aduetiani Re-
gis habentur.

249
Conimbricæ à
Lusitanis pu-
tatur statre pre
Rege.

250
Sebastianus
Morales Socié-
tatem apud Re-
gem purgar.

251
A scrucatoribus
Collegij Co-
nimbricensis
spiritualia arma
pro temporali-
bus inventa.

282

PP. inferiunt
peste infectus.

alijs per vices haberet precationem dies, ac noctes) His, & id genus inuenit
armis, non sine pudore abscessere: cognito quod intra ea recta genus militis
tractaretur. Accessit non ad abtergendas modò suspiciones adueras; sed ad
planè redintegrandam Lusitania gentis erga Societatem benevolentiam, perse-
cta in leuando pestilentie malo constantia. In Viculo prope Conimbricam,
(Cellas vocant) quem sene lues primum corripuit, Sacerdos cum socio ita tri-
mestri spatio miseris opem tulere: humana quoque praefidia è Ciuium pietate
Conimbricensium, sed maximè ab Collegio suppeditantes; ut ea vox Oppidanorum
esset, officia quam multa, que illi præstabant, nonnisi sanctos homines, ave
Angelos præstare posse. Re igitur benè gesta, cùm in Sancti Sebastiani nomine
etiam ædem sacram incolæ extruxissent; domum incolumes reuertentur. Sed
noua subinde violentius coorta flamma Conimbricam ipsam inuasit. Continuo
duo Sacerdotes in excitatam ad id extra mœnia domum salutis mittuntur: quo-
rum uterque calamitatis particeps factus. Sed Pater Antonius Mendes Celo
maturus diuino iudicio habitus, cùm iam annum undevigesimum in virtutis
schola vixisset. Initia dein ratio est, ut mutatis subinde operarijs, par auxilium
egrotis, minore inferiuentium periculo præberetur: secreto extra Urbem loco,
in quem fessi se se reciperen. Samus Eboræ in gloriosos operarios, ac vite pro
salute Ciuium prodigos pestilens flamma exarsit. Martinum Aluari primum ma-
gnæ expectationis, magni in virtute profectus adolescentem, septimo religiosi
famulatus anno extinxit: tum Sacerdotes duos Franciscum, & Gasparem Rode-
rios insignes operarios: illum octodecim, hunc anno amplius in Vinea Domini
excolenda exercitum. His extra Urbem sublatis, & selectis ad Urbanorum
auxilium unus desideratus Laurentius Freitas, qui egregijs ingenij dotibus, mul-
tarumque rerum scientia clarus, virtute verò planè absoluta annorum viginti
trium, quos Christo Domino militauit, annos septem latinas literas, octo Phi-
losophiam docuerat. Iamque Ecclesiastis munere, simul & consciente que-
stionum interpretis magna cum laude, & fructu fungebatur. Is salute sua pro
communi neglecta, omnes ferè Reipublicæ partes à suis desertis Moderatoribus
vnum obibat: idem corrogabat distribuenda in pauperes: idem diuidebat: idem
infantibus, puerisque vrbis sedulò propriebat: idem opera, alloquio præd
omnibus erat: unde factum est, ut eius funus luctu prope publico Ciuitas deco-
rarit. Olyssipone dum excepti superiore anno labores continuantur; Michael
Vasæus undevigesimo religioso viritate anno obedientia vir, contemptusque sui
laude spectandus, redditæ auctori in eo sancto opere vita breui, æternam rece-
pit: cui non multò post, qui in laboribus fuerat socius, mercedis quoque consors
accessit Melchior Oliotieria atate iam grandi, cuius partem maximam sub levi
Christi iugo traduxerat, haud ille quidem leviter, cùm animum ad ineunda ob
Dei gloriam grauissima quæque pericula promptum in primis, & magnum fortu-
tus esset: quod præter annuam operam in hac morbidorum curatione intrep-
ide positam; quæ superiore anno de eius expeditione Africana, & captiuitate
narrata sunt, testantur. Et tamen quem non tot ærumnæ consumpsérant, dum
ad Sancti Felicis sedem respirandi causa mittitur, populare granedimis malum
extinxit. Memorandum quoque est Patris Ludouici Henricij in Olyssiponensi
Collegio excessus. Hic ob indolem virtutis præstantem, miramque suavitatem
acceptus omnibus, nec modò virtutum, sed etiam natalium splendore illustris,
laudatissimè annis ferè viginti in perfectionis stadio decursis, in morbidorum
animis, corporibusque curandis semestri nauata opera, non alio vtens antidoto,
quam asperzione lustralis aquæ, quam secum quoquid pergeret in ampulla gesta-
bat; tandem contagione infectus, cùm vesperi, quodd nullum in proximo infâ-
re videretur periculum, fine custode relictus esset; postridie mane mortuus in-
venientus est, Crucifixum, quem è vicino acceperat, complexum tenens. Ad-
merendum est multis nominibus ijs, qui animam suam amicorum, idest hominum
causa, quos Christiani omnes, Christo Domino interprete, proximos habent,
posuere, Alexander Villaregius, qui in Africam, unde redemptus ipse remea-
rat;

252

Antonij Men-
des mors.

253

Eboræ peste
contactu.

254

Michaelis Va-
sæi mors.

255

Item Melchioris
Oliotieria.

257

Item Ludouici
Henricij.

258

Item Alexandri
Villaregi.

rat; alios Regis iussu redempturus. Cum pecunia magna reuersus, fideliter suo perfundit munere, dum Septem pestilenta laborantibus animose operam nauerat, eadem contagione percutitus ita decessit, & vita; ut sui magnum desiderium cunctis reliquerit; ijs presenti, qui cum in Sebastiani Regis exercitu viderant, prælata Christi Domini in Cruce fixi effigie, militum annos erigentem, plumbis interdum glandibus, ut ipsi confirmabant nullo danno ictum; quique præclaræ causæ erga captiuos omnes merita recordabantur; ut prædicarent Dei iphi benevolentis consilio factum, ut ad lenandas captiuorum calamitates ille paciter caperetur. Is est, qui primus è Iaponia Romanam venit, ad maxima omnino gerenda idoneus, si modum feruori interdum adhibuisset, tamen dignus à Deo existimatus, qui in Europa, Asia, Africa ob diuinæ gloria laudem multa patres, & faceret. Claudatur funesta narratio Cardinalis, ac Regis optimi officia memoria, qui cum Societatem vincere adamasset semper, studium beneficia. erga eam suum restatum posteris voluit non modo Eborense Collegio, & Academia condita olim, sed hancque nuper Olyssiponensi, ac Bracharensi Collegijs, sed etiam hac testamenti commendatione, per honorifica. Præterea, inquit, obnoxio contendit, atque effagito, quod mihi tum ab eo in primis præstari cupio, quemcunque mihi tandem successorem iura decreterint tum ab ijs omnibus, qui vlo: vnquam tempore legitime succederet, ut & ceteris semper Religiorum hominum Ordinibus præsidio sint, & Hieronymianæ, Franciscanæque, ac Dominicane familijs præsterrim faueant. Religionem vero Societatis IE S V, eiusque Collegia, atque Academias tueantur, & siveantur; quippe in quibus tam multa sunt, que ad honorem Dei redundant: tamque multi instituuntur, & educantur, quorum ubique officia vni sint futura; quique tanto cum fructu operam suam collocare possunt in ijs gentibus ad fidem Christi perdueendis, quarum ad hoc maximè Regnum spectat, saluti confidere. Quibus verbis illud quoque, quod sapè commemorabat, demonstrat: quanti existimaret momenti idoneum numerum Sacerdotum institui, qui non è Lusitania solum incultioribus Terris, sed etiam ex Infidelium Regnis ignorationem pietatis expellerent: quæ illi causa vna erat Societatis Collegia instituendi. Extremum vite diem, cui voluit assidue Patrem Leonem Henricum interesse, pīe, ut omnem vitam traduxerat, obiit Almetinis pridie Kalendas Februario; quo die annum etatis sexagesimum octauum complebat. Iusta illi funebria Societas tum alibi, tum præfertim Eboreæ sic peregit; ut howinum expectationi suspicantium nullam tantæ viri benignitati patem grata memoria significationem inteniri posse, abundè sit satisfactum. Hic sibi marmoreum ipse tumulum extruxerat: sed quoniam regnarat, vescovo labore in Regum Bethlehemici Templi, quod Olyssiponē erat, inferendus fuit sepulchrum aquo vbi tertio post anno translatus est, non sine admiratione ingloriupum corpus, & nil graue olens inuentum narratur.

259

Henrici Cardinalis, ac Regis in Societatem

260

Pia eius mors: Funus à Societate ei splendide peractum.

261

Eius corpus post triennium incorruptum reperitum.

262

Sallentanarum Ecclesiarum, quies.

263

Eius corpus post triennium incorruptum reperitum.

264

Ciauli etiam Domus inita.

265

Ciauli etiam altera, & puerorum Clasis.

266

Expedition ad Mogores.

Hoc anno, pace cum Idalcane redintegrata, ceperunt Salsettana Ecclesia respirare; & Patres ad earum procurationem regressi. In Urbe Goa emptis editibus in vnum valetudinariorum Collegij constitutisque aliquot ibi Patribus, qui in eisdem Sanctæ Mariæ Rosarij propinqua dabant operam proximis, initium quoddam Professorum Domus est factum. In his editibus sub cura Sociorum ipse quoque grauerit agrotans Prorex voluit curari: facile non ad corpus modò recreandum; sed ad animi augendas vires idonea adiumenta excipiens. Inchoata Ciauli quoque est domus: cum Ferdinandus Castrius eius Urbis Praefectus in Eborense Academia à puerο educatus Sacerdotum pars ecum duxisset, ac duos Fratres, quos Ciaulani excepere propensissima voluntate: voluitque Praefectus Templi edificationem incloari, cui ab Sanctorum Apostolorum Principibus Petro, & Paulo nomen attributum. Puerorum quoque cœpta Clasis ad trecentorum frequentiam, multi milieulum.

In magna erat omnium expectatione suscepta anni superioris exitu ad Mogores expeditio. Echebar Rex aduentu Patrum valde latitatus, cum statim ad se

N n 2 voluis-

- 267 Missam à Rego accipi, missa ingenti pecunia vi, qua vterentur: sed illi vniuersam remisere, explicata religiosa paupertatis professione, parvo, ac solum necessarijs vita contenta: quam Rex abstinentiam plurimū commendauit, haud tales vitarum dicens Sacerdotibus suis: deditque negotium eos alendi Dominico Patrio, qui Regius erat interpres, & Goam cum Legato Ebadola, vt dictum est, venerat. Inuenire Regem ætate fermè quadrageniarum, oris colore non absimili Europæo, ingenij sagacis, ac magni: Christianis ita fauentem; vt etiam quosdam desertores impios ad regresum pecunia, & beneficijs incitarit. Sacellum, quod Patres statim exornarunt, iuilens, primum Mahometanorum more stans, tenuice, humerisque profundè inclinatus: deinde more Christianorum flexo genu: tum ritu Ethnico totus humili prostratus adorauit, dicens: Dignum esse Deum, qui omnium gentium ritibus adoraretur: sententia non improbabili, si ex vera prodiret sapientia. Deinde cùm rursus tribus filijs, & aliquot intimis comitanciis Sacellum reuiseret, spectaturus effigiem Beatæ Virginis, quam in Indiam Roma à Patre Martino Sylvio, delatam Goa Pater Provincialis in hanc expedi: tionem ob pictura maiestatem miserat, calcis positis, nudo pede intravit, & idem facere comites iussit. Attulerant præterea Patres, quod ipsemet sacros libros postulauerat, regia quatuor lingnarum Biblia septem tomis compacta, opere eleganti, & magnifico Regi donanda. Quæ vbi primùm obtulere, Rex singulas allumens partes, detracto cidari, capiti reuerenter imposuit, & osculatus est, nominatim quod esset Euangelium percunctatus: tum suum in concilia magna omnes cura recondidit. Instituit subinde disputationem, præcipua Mahomeranorum Sacerdotibus conuocatis, quos Mulassos appellant: qui tempore congressu ita reuicti sunt, vt non ali modò intelligent, sed ipsi quoque profiterentur, nihil restare, quod contra afferrebat, interque se maximè dissidentes. Duobus eos capitibus Rodolphus premebat grauissimè. Nam si Mahometus propheta verus est, inquit, vestrum est id confirmare idoneis testimonij. Non enim cuicunque quidisi de se affirmanti credendum est. Idonea porrè testimonia Prophetarum sunt, quibus nos quicquid de Christo docemus ostendimus. Imò ipse vester Alcoranus multa loquitur de Christo perhorribilè. At vos quæ habetis diuina oracula Mahometem canentia? Quin ipsemet, quamvis fraudulentus, minimè potuit negare se peccatorem, atque Ethnicum fuisse, cum caruisse peccato Christum, & natum ex Virgine fateretur: vnde intoleranda eius manifesta sit arrogantia, talia cùm profiteatur, tamen se maiorem Christum Prophetam affirmare non dubitantis. Ad hæc nostrum Euangelium reliquis literarum libris usquequa congruit: Alcoranus repugnat, planèque aduersatur vniuersa diuinæ scripturæ. At veritas una est: vt Deus est unus. Disputata quoque multa de mortuorum anastasi, de supremo iudicio, quomodo ob causam Deus patiatur fieri peccata, quæ in eius redundant iniuriam. Planèque de omnibus satisfactum. Patrum responsa ed Mulassos acerbis vuln: rabant; quod cùm Psalterium, & Pentateuchum reciperent, reliquos veteris Testamenti libros prohibebantur legere. Quare & Rex, vt qui Alcorani imprias fastidiebat, id sèpè Mulassis ad inurendum dolorem obiectabat: vt dum nodum, quem nequibant soluere, incidere animum induixerint, abrogando libris diuinis auctoritatem. Sed adhuc ab suomet Alcorano laqueis inapplicabilibus inuoluebantur: nam cùm lex ab eo christiana laudetur, necesse est veram esse. At si vera est, verè ergo edocet unam esse Ecclesiam: neque extra eam ullibi salutem: atque adeo neque in Alcorano. Tum Mulassi miracula exposuerunt. Multa ad poscenda versi miracula. Fuitque eorum unus de grege, qui ignem se cùm Alcarano ingressurum, idem si unus Patrum cum Euangeliō fitaret, profiteretur. Quod Rex vehementer probabat, tum propter curiositatem non sicut, tum quia dicebat Mulassum illum hominem esse sceleratum, & planè supremo dignum supplicio, cupereque, vt eo pacto merito daret penas: sed Patres ab eo consilio deterruere: non teatandum Deum, nec querenda maturata.

scula, vbi aliae essent ordinariae viæ veritatis noscenda. Se quidem minimè ignes
formidare: idque ut cognosceret, iuberet protinus rogum incendi, & in eum
pro Christi lege coniceret. Quibus verbis, quanquam non facilè, tamen ad yl-
timum acqueuit: qui illud ex Euangelij lectioне fatebatur intelligere se Christi ²⁷⁹
miracula maiora esse, quām ut humana possent virtute perpetrari. Verū non
posse intelligere, quemadmodum filium Deus haberet. Id si explicaretur, se,
quamvis vniuersum Regnum amittendum esset, si aliter nequiret, Goām iturum,
ut ibi Christianus vineret. Utque nulla homini supereisset excusatio, id quaren-
ti aliquando Regi, vnius Mulassorum, quem Patres antea edocuerant rem om-
nem, itemque alter causam sacræ Dōmiti Passiōnis expostit. Itaque Rex libe-
ralior erat verborum, quām rerum. Ac primū cū metiri suo res vellet in-
genio, eoque diligenter oporteret eum doceri; nunquam inducebat animum
teriò aures præbere Christianæ doctrinæ: raro audiens, & breuiter, & aliud
agens: quod quidam dissimulandi studio factitate eum interpretabantur. Ab in-
finitis voluptatibus, & amplius centum concubinarum consuetudine tenebatur
implicitus: totus in ludicra opera, & spectacula, quibus Elephantos, Tauros fe-
roces, aliasque belluas committebat, intentus: vnde siebat, ut statim atque San-
ctus Spiritus bonam cogitationem eius menti iniceret, diuinum semen vel in-
fernæ volucres raperent, vel exortæ spinæ obruerent. Fecit tamen potestatem,
qui vellent fieri Christiani, ut impunè liceret: cū diceret, cū in suo Regno pa-
teretur versari Ethnicos, iniuria exclusum iri Christianos: quanquam rogatus, ut
eam voluntatem literis testaretur; p̄stidaciter abnuit, suam satis esse voce affir-
mans. Dedit vnum ē liberis Lusitanicē edocendum, quem Parrum volebat etiam cura
institui. Patres precibus, & sacrificiis propitiando Deo in primis occupati: ac Pa-
ter Monserratus diurno morbo exercitus: Rodulphus in lingua Perſicam ad-
discendam sic incubuit; ut paucis post mensibus Regem sine interprete alloque-
retur. Ut simul aliquod daret Christianæ pietatis documentum, & materiam ipsi
exercenda caritatis haberent, & consuetudinis ineundæ cum indigenis; statue-
runt Nosocomium instituere: & Rex consilio probato ad impensam suppeditatu-
rum sese recepit. Inter prauas Ethnieorum memorata antiquius etiam num vi-
gebat consuetudo, ut in mariti rogum vxores sese conicerent. Inuitauit ad id
spectaculum Rex aliquando Patres, multum commendans constantiam, fidem
que seminarum: at Rodulphus, quanquam modestè, tamen liberè monuit, vide-
ri non esse illam virtutem: quin vltro sibi mortem conciscere naturæ vetitum
sempiterna lege: quin & ipsum peccare Regem, si talia probaret. Libera hæc vox
totum emanavit in populum; atque alios quidem admiratio cœpit fiducia Sa-
cerdotis Christiani, qui ausus esset Regem ita affari. Ethnici autem conqueri
cōpere, quod ipsorum leges, & pulcherrimos mores euersum ieret. Quas res ad Rodulphi literæ
Patrem Euerardum scribens, clausulam hanc addit. In hac extrema epistola ^{ad Euerardum}
communicabo cum Vesta Paternitate lætitiam, qua perfruor in his oris: maxi-
ma ea est quod proximus obeundæ in odium fidei gloriose morti sum: quia con-
fessi sumus, & non negauimus Christum Dei filium esse: quorum posterius au-
dire hæc Natio nequit, & aures statim obstruit. Prius quicunque dixerit; iam si-
ne vlo iudicio reus est mortis. Nosque coram Rege, & vniuersa eius Aula dixi-
mus Mahometem Antichristum esse. Itaque ad supplicium sumendum nulla mo-
ra est nisi vita Regis. Accedit, quod Ethnici quoque odere nos, quia publicè re-
prehendimus consuetudinem, quæ hic inoleuit, ut vxores superstites in rognū ma-
riti se comburendas coniiciant: ac Regem monuimus peccare eum si talia velit. ²⁸⁷

Ita incertis rebus Mogoria Missionis, quod tantum optabat Rodulphus, ut In Molucis
sanguinem pro Christo funderet, videntur assequuti Patres Georgius Ferdinandus, & Gō-
mes Amaralius. Hos, ut superiore annali retuli, Pater Bernardinus Fer-
rarius ad Moluchas ducebat in supplementum: sed cū negotiationis Molucen-
sis Mioparo, in quo ibant, data ab Iais fide, in eorum portum commeatum para-
turus iutrasset: Barbari, apud quod fides, ac persidia tantidem sunt, impetu factō
multos occidere, atque in iis Patres, quos dixi, dum audiendis vectorum confes-
sionibus occupantur.

Letter